

cronica

SĂPTĂMÎNAL POLITIC-SOCIAL-CULTURAL ● ANUL VI ● Nr. 39 (294) ● SÎMBĂTĂ 25 IX 1971 ● 12 PAGINI 1 LEU

„CONTEMPORANUL” — TRIBUNĂ A GÎNDIRII PROGRESISTE

„Contemporanul” este revista care a jucat în cultura noastră un rol de prim ordin în acțiunea de răspândire a ideilor marxiste, iar — cronologic vorbind — o dată cu aceasta și înainte de aceasta, activitatea revistei s-a îndreptat spre obiective culturale mai largi, îmbrățișând o tematică variată, conformându-se în toate direcțiile de manifestare unui program schițat în primul său număr: „Scopul nostru e a face cunoscut publicului românesc, cum privește știința contemporană lumea. Vrcim să aducem în țara noastră discuțiunea asupra marilor teorii științifice la ordinea zilei la popoarele civilizate din apăs. Credem folositoare pentru patria noastră, împrăștierea pe scară cât mai mare a cunoștințelor cistigate în privința lumii” (Nr. 1—1881, p. 1—2).

Putem afirma fără ezitare că în liniile sale esențiale, în ciuda unor lipsuri pe care le vom arăta, programul a fost urmat cu multă strictețe, cu acea fermitate care a caracterizat militantismul ideologic al revistei ieșene. Efortul de a promova o concepție asupra lumii conformă cu adevărurile științei a outut duce la rezultate pozitive, demne de interesul și prețuirea noastră, chiar dacă cititorul de astăzi resimte pe alocuri o anumită distanță între gând și realizare, între ceea ce — folosind o terminologie aristoteliciană — putem numi „intenție” și „act”.

Militând în această direcție de preocupări activitatea „Contemporanului” s-a înscris pe linia unei îndelungate tradiții de gândire științifică și progresistă, cristalizată în veacul al XIX-lea în altele forme ale materialismului naturalist, începând cu prima jumătate a acestui secol, când lua ființă (în 1833) „Societatea de medici și naturaliști” din Iași. Atașată acestei tradiții, întreaga activitate a revistei s-a desfășurat sub semnul unui criticism extrem de activ la adresa religiei și idealismului în diferitele lui forme de manifestare: spiritualism, vitalism, finalism etc., în scopul promovării unei concepții materialiste despre lume, artă și societate. Campania desfășurată în această direcție, asociată mai tirziu operei de răspândire a ideilor marxiste, aveau loc într-o perioadă caracterizată prin importante transformări economice și culturale produse de afirmarea crescândă a relațiilor capitaliste și, corolar, de procesul creșterii numerice și maturizării ideologice a proletariatului din țara noastră. Prin întreaga ei activitate revista ieșeană a marcat într-o formă deosebit de semnificativă și pozitivă acel moment în care mișcarea muncitorească de la noi s-a unit cu socialismul științific. Totodată, ca și junimismul, dar de pe poziții ideologice diferite, ea răspundea unor cerințe culturale mai largi, în cadrul cărora necesitatea spiritului critic s-a impus cu tăria unui imperativ istoric, izvorit din însăși dezvoltarea modernă a societății românești. Lupta dusă de „Contemporanul” pentru promovarea unei concepții materialiste asupra lumii se integrează într-adevăr unui viguros și impresionant elan critic, cu multiple și variate implicații de ordin cultural și social, țintind în ultimă instanță la o reformă radicală a vieții noastre sociale.

Trăsăturile acestui materialism militant s-au configurat sub semnul unor influențe multiple, provenite din știința și filozofia acelei epoci. Naturalismul, pozitivismul, rezultatele obținute în fizică, biologie, astronomie ca și de o psihologie care-și căuta un drum propriu, ferit de amestecul metodelor speculative, totul a fost folosit în măsura în care putea aduce o contribuție — sau era socotit ca atare — la fundamentarea unei concepții asupra lumii și omului, conformă cu realitatea faptelor de experiență și cu năzuințele de progres ale spiritelor înaintate.

Oameni de știință cu vederi înaintate, ca Gr. Cobălcescu, Gr. Ștefănescu, Exarcu, Ștefan Mihăilescu și alții, au adus în acea perioadă contribuții de o mare însemnătate în procesul de răspândire a științei și spiritului științific, în sprijinul unei interpretări materialiste a lumii, atrăgând totodată atenția asupra legăturilor inerente dintre știință și problematica vieții sociale, stimulând reflexia critică și ilustrând prin toată opera lor atmosfera în care s-a configurat mișcarea de idei din paginile „Contemporanului”. Dezvoltarea curentului naturalist aducea astfel cu sine un ansamblu de implicații privind relația dintre știință, artă, religie și viața socială. Deosebit de semnificativ pentru autoritatea de care se bucură în această perioadă științele naturii precum și filozofia emanată de acestea e faptul că una din ideile fundamentale ale naturalismului, ca ideea incompatibilității dintre știință și religie, pare a fi fost însușită și de Maiorescu, deși acesta, prin formația sa filozofică, s-a manifestat, după cum se știe, ca un adversar al materialismului. Merită a fi astfel relevat faptul că mentorul „Junimii” a luat poziție critică la adresa unei situații ce permitea încadrarea posturilor de învățători la sate cu elemente ale preoțimii, motivând această atitudine cu argumentul că celor ce aparțin tagmei religioase nu li se poate încredința sarcina predării științelor naturale (în articolul: *Învățământul primar amenințat — Convorbiri literare*, 1 aprilie 1870).

Fără a fi fost filozofi de profesie, redactorii „Contemporanului”, în frunte cu Ioan Nădejde — cel mai activ în această direcție de preocupări a revistei — au utilizat în campania lor ideologică concluzii la care ajunseseră gânditori de nuanțe diferite ca Darwin, Spencer, Taine, V. Conta, Ribot ș.a. apreciați, deși nu întotdeauna cu discernământul necesar, pentru atitudinea lor critică față de plămădirile speculative ale metafizicii tradiționale. Știința a reprezentat însă instanța supremă a adevărului: autoritatea ei e invocată la fiecare pas, utilizându-se împotriva explicațiilor teologice și finaliste, argumente din diferitele ramuri ale științelor naturii: fizică, biologie, astronomie etc.

ERNEST STERE

(continuare în pag. 10)

ION VLASIU

„POEZIA”

Imn

Să ne respiri, Moldovă, cu sunetul bălai
Să ne miroasă gindul a iarbă scinteiată
Pe frunzi să infrunzească un clipocit de nai
În dormice artere roza de plai să bată

De-a pururi tinăr lutul din care ne-ai rodit
Să dezvelească zimbrii pe muzici de izvoare
În munții plini de ceruri să ardă șoimi sporit
În cronici, clipa vie, cîntînd să ne coboare

PAUL TUTUNGIU

Paisaj cîntător

plaiuri de tot cîntătoare
bobul de griu un prunc înfășat
mugurii verzi muzică verde
turme

care aleargă în trap de argint
venind înspre noi
din timpuri adinci strămoșești
o, turmele nesfirșite de muguri
plesnind pe fruntea pruncilor
prea fericiți!
ape albastre marame albastre
muzică albastră
lacrimi de fericire din ochii unor voievozi
cînd glasul cornului domnesc
vestește-n cîmpurile de bătaie
victoriile mari
iarbă mătase moale borangic prea suav
de pe sinul de cîntec al domnițelor
care își cheamă-n noapte iubiții duși
o, Patrie cum toate se-mpletesc
și cum Tu azi ești cîntec numai cîntec
țîșnit pentru vecie
de pe buza unui fluier de fag
de be buza unui fluier de os
de pe buza unui fluier de soc.

ANGELA TRAIAN

Cind o revistă de tinuta Contemporanului implineste 25 de ani de la apariția noii serii, jubileul capătă semnificații care se adresează întregii spiritualități românești actuale.

In publicistica noastră, Contemporanul intrunește caracteristicile unei apariții săptămânale de esență, cu largă adeziune din partea publicului. Revista acoperă o vastă arie de probleme și, ceea ce înseamnă foarte mult, se susține printr-o tonalitate alertă și densă. De la actualitatea politică românească la literatură, de la științele sociale și exacte la arte, de la economie la comentariul extern, Contemporanul este o revistă militantă în cel mai elevat sens, o expresie a ideologiei noastre, o reflectare pe plan publicistic a perioadei construcției socialiste.

Săptămânalul reunește întotdeauna în paginile sale semnături dintre cele mai prestigioase, obținând prin girul personalităților un plus de pondere.

Ani la rând, ziua de vineri a însemnat, prin „Contemporanul“ o viu așteptată întâlnire cu Argezi și Călinescu, după cum astăzi înseamnă atâtea și atâtea întâlniri cu scriitorii ca Geo Bogza și Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, cu oameni de știință esești, cercetători ca Gr. Moisil, Mircea Malița, Horia Hulubei, Octav Onicescu — și enumerarea poate fi continuată de fiecare cititor care află totdeauna în coloanele celui mai răspândit săptămânal al țării atitudini și opinii autorizate asupra unui larg portativ de preocupări și probleme ale lumii contemporane. Nu există un singur eveniment științific sau o excepțională manifestare de idei, oriunde pe glob, interesând progresul și viitorul societății umane, care să nu-și afle locul și aprecierea cuvenită în paginile revistei. De notat este și faptul că dialogul pe care exponenții cei mai de seamă ai culturii românești îl întrețin astfel cu masele de cititori se desfășoară în „Contemporanul“ la un nivel teoretic înalt care nu exclude totuși accesibilitatea. Revista a contribuit astfel, în publicistica noastră, la largirea accepției genurilor specific gazetărești, dezvoltând articolul de sinteză și articolele de opinii asupra problemelor actuale de prim plan.

Evident, este greu pentru orice publicație, indiferent de profilul ei, să răspundă tuturor preferințelor și preocupărilor celor care o citesc. Cu atât mai dificilă este însă sarcina unui săptămânal politic-social-cultural care, dînd relief contribuției românești la tezaurul culturii mondiale, reușește să înscrie creația românească pe orbita problemelor de ordin social-politic și cultural ale actualității mondiale. Aceasta, ținînd seama de coordonatele dezvoltării orînduirii noastre de stat și social-economice socialiste, de particularitățile spirituale ale poporului român, de trecutul și de perspectivele sale în viitor.

„Contemporanul“, actual, ridicînd pe o nouă treaptă tradițiile primei sale serii, reușește să ofere săptămînal o sinteză a strădaniilor românești, stabilînd locul în care ne situăm, prin munca și gîndirea noastră, între popoarele care-și clădesc viața sub orizontul socialismului victorios și — împreună cu acestea — totuși păstrîndu-ne individualitatea, — în concertul mișcării progresiste din lumea întreagă.

Impresionează și promptitudinea cu care revista ne-a obișnuit să răspundă atât informativ cit și sub raportul atitudinii tuturor manifestărilor de interes major din țară sau de peste hotare. Nivelul și calitatea comentariului extern, documentarele abordînd probleme-cheie ale actualității, pe plan politic și social, stilul apropiat și totuși riguros-științific al intervențiilor publicate au decis de mult popularitatea și răspîndirea largă a revistei și au adus redacției stima și dragostea cititorilor.

De la publicația apărută acum 90 de ani la noua serie, care continuă să apară și astăzi, drumul evolutiv e brădat de aspre lupte și sacrificii pe care în primul rînd clasa muncitoare din țara noastră le-a adus cauzei socialiste.

Sfertul de secol ce s-a scurs de la reparația glorioasei reviste, de astă dată într-o epocă de răsunătoare victorii populare, implinește astfel năzuințele progresiste și patriotice ale înaintașilor. Continuitatea și dezvoltarea, avîntul și consecvența marchează astfel curba evolutivă a „Contemporanului“ într-o fericită sinteză a trecutului cu prezentul.

Acum, la jubileul de 25 de ani, adresăm colectivului redacțional de la „Contemporanul“ cel mai sincer salut colegial, convinși fiind că urările noastre de succes neîntrepuț în cîmpul publicisticii românești se adaugă urărilor întregii noastre opinii publice.

CRONICA

Dialog cu cititorii

LA UMBRA MARILOR ARBORI

Tot atât de bine puteam să-i las acestei corespondențe titlul unui articol critic apărut în revista „Cronica“ nr. 37 din 11 septembrie 1971, pentru a ilustra tocmai necesitatea unor asemenea materiale — demne poziții critice luate împotriva poeziei exterioare, incitante, lipsite de fior.

Cred că nu e nevoie să amintesc aici funcția criticii literare pentru a susține că autorul articolului amintit, Dragoș Pop are dreptate. Demonstrația este făcută cu exemple din ultimele noutăți editoriale.

Autori diferiți ca vîrstă și structură poetică, încercînd să devină originali prin absconzitate, abordează chiar fără să vrea, odată cu noua formulă, facilitatea și mimetismul.

De obicei tinerii, în căutarea unor formule cit mai moderne, imită într-un mod mai mult sau mai puțin strălucit pe Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Cezar Baltag ș.a.

Dar în ultimul timp am observat și la poeți cu mai vechi state de serviciu asemenea tentații. Ce poate rămîne însă din astfel de încercări?

Doar se știe că la umbra marilor arbori, iarba nu crește niciodată...

VALERIU BARGAU
str. Alexe Andrei 59 Brăila

Blncunoscuta emisiune de luni seara a micului ecran „Stea fără nume“ și-a ales o nouă formă de realizare, poposind de astă dată în mijlocul publicului din diferite orașe ale țării, cum — de pildă — u.tima dată la Oradea. E vădit că priza în mase e mult mai mare și că se stabilește un dialog direct între cîntăreț și ascultători — prezențe fizice de astădată (în afara celor aflați în fața aparatelor). Aplauzele îi încalzesc pe artiști, iar publicul are ocazia să aibă în mijlocul său viitoare „stele“.

Numai că, deocamdată, ceea ce s-a făcut sînt doar concerte cu public, televizate, în care Dan Deșliu face oficiul de prezentator. Ele sînt binevenite, necesare chiar, dar unde e concursul, deci selecția și clasificarea, mai precis scopul în sine al „Stelei fără nume“?

Poate că formula veche ar trebui păstrată pentru deplatarea în sine a talentelor și aprecierea lor de către un juriu competent, iar — în paralel — să fie organizate asemenea luări de contact cu un public cit mai variat, pentru confirmare și lansarea celor selecționați. Altfel, „Stea fără nume“ riscă să se confunde cu alte emisiuni similare și să dea impresia de ceva cam improvizat, și, plnă la urmă, monoton.

EXPOZIȚII ȘI COLECȚII

Prin îngrijirea Muzeului de artă din Galați s-a organizat expoziția „Femeia în plastica românească“, realizîndu-se astfel o manifestare artistică axată pe o anume tematică. Deși incompletă ca ilustrare evolutivă, expoziția prezintă o unitate atrăgătoare pîndind astfel pentru găsirea de tematici care să traseze firul organic al unor asemenea retrospective. De pildă, Muzeul de artă din Iași intenționează o expoziție „Autoportretul în plastica românească“, bineînțeles cu sprijinul tuturor muzeelor din țară.

Folosim prilejul pentru a sugera și alte modalități de popularizare a operelor plastice, ca

MOMENT

de pildă expoziții care să utilizeze colecțiile particulare. De altfel, în retrospectivele organizate la Iași (Nutzi Acontz, Em. Bardasare, N. Popa, Gh. Popovici, Octav Făncilă, C. D. Stahi) la Piatra Neamț (Lascăr Vorel) la Bacău (N. Ene) s-a apelat mult la patrimoniul acesta al colecțiilor neoficiale.

Considerăm că, în felul acesta, ar fi încurajată și pasiunea pentru a alcătui și conserva colecții valoroase, contribuîndu-se la dezvoltarea gustului pentru artă. Cunoaștem cel puțin zece asemenea colecții la Iași, Bacău, Piatra Neamț, Roman, Suceava, Botoșani care ar putea fi prezentate marelui public cu aparatul informațional de rigoare, reactualizîndu-se în circulație lucrări despre a căror existență știm prea puțin. De pildă a fost destul ca Muzeul din Piatra Neamț să înceapă investigații pentru a realiza o sală Aurel Băescu, spre a ne da seama că, de fapt, în colecțiile particulare din țară se află lucrări pentru un muzeu Băescu. Și fiindcă ne aflăm pe acest teren de ce nu o sală Tontza la Birlad, una Șt. Dimitrescu la Iasi, alta O. Băncilă, Pallady etc. la Iași, să zicem una Verona la Suceava și alta Băescu la Fălticeni și chiar o sală Șt. Luchian la Botoșani? Cunoșcînd bine conținutul colecțiilor particulare, asemenea realizări nu sînt prea dificile întrucît lucrări neîntrase în patrimoniul național există.

PERMANENȚE CULTURALE

Eforturile depuse de către organele de partid și de stat ale județului Vrancea de a impune atenției naționale valorile artistice locale și o tradiție culturală în adevăr bogată, sînt dintre cele mai lăudabile.

De pildă, săptămîna aceasta Focșanii au cunoscut o serie de manifestări culturale-artistice înmănușiate sub titlul „Permanențe culturale“. Deschise cu simpozionul „Personalități culturale focșănene“ în care au fost făcute comunicările „Hortensia Papadat-Bengescu și romanul românesc“ (prof. Alex. Oprea), „Petre Liciu“ (I. Masoff), „George Enacovic în slujba muzicii românești (Gh. Firică), „permanențele“ au ocupat șase zile de febrilă desfășurare. Astfel s-a deschis expoziția „Scriitorii și tipăritorii focșănene“ și expoziția artiștilor plastici din Focșani; a fost sărbătorit compozitorul Florentin Delmar care implineste trei decenii de activitate; o comunicare a fost consacrată pictorului Gh. Tattarescu și alta

scriitorului Gh. M. Vlădescu; cenaclul literar „Al. Vlahuță“ a organizat o sezoană literară cu participarea unor scriitori invitați din București; prof. dr. Gh. Băileanu, directorul Muzeului „M. Kogălniceanu“ din Iași a vorbit despre „Kogălniceanu revoluționar, făuritor al României moderne“, prof. V. Petrache a prezentat „Aspecte din mișcarea muncitorească în jud. Vrancea în perioada 1918—40“ iar prof. univ. Valentin Georgescu a vorbit despre „Ștefan Longinescu“.

În fine, săptămîna se încheie astăzi prin concertul-spectacol „Cîntăm bucuria vieții noi“ susținut de către formațiile artistice din Focșani.

Precum se vede o foarte diversă gamă de manifestări care au solicitat intens publicul focșănean și care atestă eferveșcența culturală din jud. Vrancea.

SECOLUL 20 (5/1971)

Revista care și-a cîștigat un binemeritat prestigiu — probat o dată în plus prin elogii ce i le-au adus în numărul jubiliar personalității notorii ale artei și literaturii universale — Secolul 20 se prezintă cititorilor cu un nou număr (5/1971) variat, receptiv la valorile și rigorile timpului, de o tinută intelectuală demnă să satisfacă cele mai mari exigențe. Se pare că revista își înțelege tot mai exact menirea de a privi scriitorii români în perspectivă universală, racordîndu-i cu valorile de prim plan ale culturii și oferînd, totodată, pagini reprezentative, viabile ca experiență estetică și umană, din diferite literaturi ale lumii.

Numărul la care ne referim acordă un însemnat spațiu comemorării lui Alecsandri și Iorga. Alecsandri pe toate treptele veacului, de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Alecsandri și posteritatea (incluzînd mărturiile de N. Iorga, Tudor Vianu, Ion Pillat, Mihail Sadoveanu, M. Sebastian), Hertford. Anglia. 1856 — primul Alecsandri în antologie, de Andrei Brezianu — sînt contribuții ce pot oferi cu adevărat atât cititorului român cit și celui străin, interesat de valorile literaturii române, imaginea unui Alecsandri — om al veacului său.

Sub genericul Un mare european — Nicolae Iorga, sînt inserate mărturiile revelatoare datorate unor personalități proeminente ca: Al. Xenopol, Al. Macedonski, Lucian Blaga, G.

Călinescu, Tudor Vianu, Geo Bogza, Ch. Diehl, H. Focillon, Alberto Maria Gissalberti și mulți alți oameni de cultură români și străini care l-au cunoscut, l-au citit sau l-au ascultat, l-au vădit sau l-au auzit la ideile lui dar admirîndu-l și recunoscîndu-i geniul.

Literatura străină este prezentată prin traducerea unui capitol din Armatele nopții de Norman Mailer, revelator document uman ce surprinde secvențe din ampla mișcare de protest a intelectualității americane împotriva războiului din Vietnam (aproximativ aceleași fragmente, însă, le-a publicat nu de mult România literară...), texte de Julio Cortázar, Fr. Nourissier, Ivan Bunin, Marcel Raymond (a cărei activitate critică este comentată cu discernămint de Edgar Papu, Adrian Marino, Nina Cassian, Mircea Martin și alții). Șt. Aug. Doinaș abordează un caz limitat în travaliul de traducător: poezia lui Mallarmé, publicînd un grupaj prin care ne convinge că barierile limbii și ale texturii pot fi totuși învinse...

Traduceri din tînăra poezie scandinavă (datorate lui Petre Banus) și un dialog cu Henry Moore despre sine și despre Brâncuși rotunjesc acest bogat și atrăgător număr al revistei.

N. IRIMESCU

ERATĂ

În numărul precedent al revistei noastre fotografia din pagina a XII-a reprezentînd o sculptură: „Fereastră“ de Gh. Ilescu-Călinești, a primit din eroare legenda unei alte fotografii. De asemenea, precizăm că prezentarea poetei Rita Boumi-Papa (Cronica nr. 37/1971) aparține asist. univ. Andreas Rados.

SPORT

PSIHOLOGICALE

La ora cînd scriu aceste rînduri, nu cunosc rezultatul meciului de la Helsinki.

Poate că-i mai bine.

Tot închinînd ode carasului român, am trecut pe lîngă evenimente sportive de prima mînă — între care (mai ales!) startul în cupele europene.

Așadar: cum trebuie privit meciul „Dinamo“ — „Spartak“ Trnava? Propunem cîteva ipoteze „de lucru“. Prima: avem de a face cu un simplu accident. A doua: ghinionul a fost acela care... A treia: rezultat normal. Și acum să procedăm gospodărește, prin eliminare.

ACCIDENT? Așa! Echipa joacă prost nu de ieri-de-azi. Prost a jucat și la Iași — deși au fost voci care au declarat că, în compania „Politehnicii“, dinamoviștii au izbutit „cel mai bun meci“ (aici e ca-n pictură: cînd n-aj cum s-o mai scoți la capăt, trîntești răspunsul „așa îl vîd eu“). Pe stadionul „23 August“, la masa presei se paria 50 la 1 că „Dinamo“ nu trece de „Spartak“ — de unde se vede că declinul dinamovist nu-i pentru nimeni taină — nici chiar pentru specialiști. Și cum ar putea fi, cită vreme exact aștrii mașcați ai constelației din str. Ștefan cel Mare au intrat într-un soi de eclipsă tristă și prelungă... Cu Dinu s-a înțimplat exact ceea ce proorocim cu cîteva săptămîni în urmă, cînd atrăgeam atenția (în „Sportul“) că faulturile pe care i le tolerează arbitrii noștri cei fricoși (și prevăzători) nu „țin“ într-un meci internațional: prima intrare la adversar (Adamec) s-a soldat cu un cartonaș galben. În minutul 1! La ora actuală (ceas de toamnă cu ploaie mîruntă, româneș și oftături) Dinu este o amintire. Frumoasă și atîta tot. La fel Nunweiler VI, specializat, nu știu de unde, de cînd și de ce, doar în... pase înapoi. Să mai vorbim și despre Dumitrache? Iată, deci, trei vedete în cea mai deplină accepție a cuvîntului, scufundîndu-se în mlaștina mută a anonimatului. Iică are scuze oarecum valabile — însă „Dumitrache“, nu: un coechipier al său ni l-a zăgrăvit drept tipul jucătorului care, la antrenamente, își fură căciula). Dinu să mă ierte, dar cită vreme nu-și respectă adversarul, nu respectă nici fotbalul în sine. Continuînd astfel, va ajunge să concureze gloria lui Stiles. Mai bine lipsă!

Dincolo de toate astea, „Dinamo“ mai joacă și-n zece oameni, tolerînd în centrul liniei de atac pe acel vîntură lume, priceput într-ale fotbalului, precum subsemanatul în teologie — Doru Popescu. Cu un jucător afon, cu trei ieșiți din formă, cu altul necopt (Sătmăreanu II) — cum să mai fie! „Dinamo“, Dinamo?

GHINION? Așa. Ocaziile lui Sălcăeanu au fost firave și cam leșinate; scorul alb reflectă cum nu se poate mai bine situația de pe teren.

Atunci să fie... un REZULTAT NORMAL? Culmea e că nici aici nu putem răspunde afirmativ! „Spartak“ e cel puțin la fel de ieșită din formă ca și „Dinamo“. Ambele echipe dau selecționatelor naționale cea mai mare cotă de combatanți. Ca valoare absolută, faimă ș.a.m.d., Dumitrache nu-i mai prejos decît Adamec, Lucescu decît Masrna, Dinu decît Dobias.

Atunci, atunci, atunci?

Atunci, nu poate fi vorba decît despre criza generală a echipei „Dinamo“, declanșată nu de o cauză anume, ci de un complex de cauze. Între ele, la loc de cinste, infatuarea vedetelor, involuția unor talente, fuga generală de efort. Unii oferă o rezolvare simplă — ca să nu-i spunem simplistă. Comentatorul revistei „Magazin“ a scris pentru a nu știu cîta oară sistemul actual de transferări, considerîndu-l, în fotbalul românesc, păcatul păcatelor. Adevărat, sistemul e suferînd — numai astfel putînd fi explicată situația în care echipa „Progresul“ primește de la „Stea“, în schimbul lui Năstase, trei jucători de la... „Progresul“!!! Mă tem însă că nu acest tip Nastratin Hoșea i-a deranjat pe comentatorul săptămînalului bucureștean, ci faptul că-n provincie mai răsufliă, ici-colo, cițiva jucători bunici. Și culmea, nu i-a legitimat „Dinamo“! Aplicînd sistemul propus de „Magazin“, U.T.A. s-ar fi numit astăzi „Dinamo“. Probabil că ar fi cîștigat cu 4-1 meciul cu „Spartak“. Și, tot probabil, s-ar fi făcut 0-0 la Arad. Vedeti vreun ciștig? Eu, unul, nu.

De vină, sînt sigur, este păcătoasa noastră psihologie de provinciali.

M. R. L.

JORA ȘI FENOMENUL MUZICAL ROMÂNESC

Considerat și apreciat încă din timpul vieții drept „unul din pilonii fără de care școala muzicală românească, în ansamblul ei, cu greu poate fi concepută” (Pascal Benitoiu în „Muzica” nr. 7 din 1964), Mihail Jora a desfășurat o vastă și multiplă activitate care i-a dezvăluit și i-a susținut, de-a lungul primei jumătăți de veac XX, înaltele calități de promotor și de mentor. Promotor al orientării realiste în compoziția românească, prin exemplul creației sale vii, originale și profund naționale și mentor al mai multor generații de muzicieni români, printre care unii de elită.

Dacă în timpul vieții Jora s-a bucurat de stima și autoritatea cuvenite personalității sale complexe, cit și eforturilor și realizărilor sale pe un tărâm de creație abia desțelenit, dacă a fost considerat, pe drept cuvânt, drept cel mai prestigios dintre muzicienii români de la jumătatea secolului nostru, această apreciere trebuie să rămână neclătinată și azi și pe viitor, pentru că Mihail Jora ocupă, fără discuție, locul de vîrf într-o ierarhie muzicală statornică pentru mult timp de acum înainte. Această evaluare nu pare nici pripită, nici deplasată, atîta timp cit compoziția sa a atins în 1964, deci cu mult înainte de a se epuiza, un frumos liman jubiliar de 50 de ani, ce a permis una dintre cele mai substanțiale și împlinite retrospectivă românești.

Creația lui Mihail Jora cuprinde aproape toate genurile muzicale (cu excepția operei și genului concertant), însumînd peste 50 de opusuri, dar culminează, îndeosebi, în două genuri, pe care le-a cultivat constant de-a lungul întregii sale activități și care reprezintă, totodată, momente importante în evoluția muzicii românești: liedul și baletul. De altfel, întreaga sa activitate creatoare reflectă, în aceeași măsură, etapele maturizării treptate a unei configurații psihice și a unui stil dintre cele mai interesante și mai pregnante în cadrul școlii compoziției românești.

Nota distinctivă a muzicii lui Jora reiese dintr-un complex de calități, de particularități structurale și de soluții inedite, toate la fel de definitorii, spre care l-au condus deopotrivă dispozițiile sale temperamentale, cit și formația sa artistică de factură neoromantică: filtrarea inspirației folclorice prin propria-i sensibilitate și imaginație, tratarea originală a structurilor modale și ritmice a cîntecului popular, semnificația programatică a muzicii ca stimulent și ca bază a concepției sale, utilizarea unui limbaj evoluat — de înaltă modernitate — dar puternic individualizat, predilecția pentru stările lirice și de umor caustic, adaptarea marilor forme la necesitățile de exprimare ale gândirii personale, ancorarea adîncă în realitatea timpurilor noastre.

Alături de aleasa calitate de compozitor, Jora și-a manifestat în egală măsură și celelalte atribute ale multiplei sale personalități, pînă la a se investi cu prestigiul celui mai de seamă factor al mișcării artistice din capitala țării noastre de după primul război mondial: pianist, șef de orchestră, publicist, animator și, mai ales, pedagog de frunte. Ca profesor de compoziție la Conservatorul din București (începînd din 1929 și pînă la sfîrșitul vieții), Mihail Jora a format mai multe generații de muzicieni români, dintre care s-au ridicat numeroase personalități reprezentative pentru școala muzicală românească contemporană: Paul Constantinescu, Dinu Lipatti, Ion și Gheorghe Dumitrescu, Constantin Silvestri, Ludovic Feldman, Alfred Mendelsohn, Valentin Gheorghiu etc. De altfel, în toate domeniile în care s-a manifestat, Jora și-a marcat puternic prezența prin deosebita probitate artistică, competență și rigurozitate ce-l caracterizau, prin dragostea de muncă și entuziasmul pe care știa să le însușească celor din jurul său.

Se impune ca o concluzie infailibilă adevărului potrivit căruia, după Enescu, Jora este tot ce a dat mai bun cultura muzicală românească.

Aserțiunea aceasta nu trebuie înțeleasă simplist, ca o exacerbare arbitrară a importanței lui Jora în dauna altor egali reprezentanți ai pleiadei compoziției românești. Ci trebuie înțeles adevărul că, ceea ce a reprezentat Enescu pentru ambianța cultural-artistică românească, a mai putut reprezenta de atunci încoace doar Jora, aproape în aceeași măsură, în perimetrul nostru național. În sensul că multiplele și inepuizabilele atribute și activități stimulatorii enesciene, au fost reeditate, cu neesențiale abateri, de întreaga și ampla participare a lui Mihail Jora la edificarea culturii muzicale românești. Ca și Enescu, Jora a dăruit compoziției românești întreaga măsură a talentului și a pregătirii sale, inițind sau consolidînd genuri noi, neabordate încă sau nevalorificate suficient; a format, cu neegalată autoritate, generații de muzicieni, a dirijat numeroase concerte, s-a manifestat ca pianist pe scenele Bucureștiului, a antrenat și a condus diverse Societăți de artă, compoziție sau literatură, oferindu-și fără reținere sfatul, părerea, experiența, cunoștințele. Dacă activitatea sa interpretativă nu a cunoscut o prea mare amploare și vehiculare, precum cea enesciană, în schimb publicistica sa, prin compensație, a putut fi întîlnită în toate publicațiile de specialitate, constituind, prin competența, prin precizia și incizia stilului, o adevărată tribună de luptă, de educare, de informare și de formare.

Locul de vîrf al lui Mihail Jora în ierarhia muzicală românească s-a consolidat în timp și pentru mult timp de acum înainte, în vreme ce rolul său de călăuză plurivalentă își caută încă succesul printre mulții exponenți valoroși de astăzi ai liniei realiste, descinse de la înaintașii noștri din secolul XIX prin Enescu și prin Jora.

LUCIA ABRUDAN

BARAJUL

Inserarea ne oprește aici. Oamenii își cumpără piine și se pregătesc de culcare. E liniște în această albă părăsită pentru totdeauna de șuvoarele bnumate ale Bistriței. Copiii mai găsesc un ochi de apă, bătut de stelele reci ale lui septembrie și se scaldă, umplîndu-ne de fiori. Brutăria se închide, strada se liniștește și orașul intră în noapte, după un ritual cuminte și neabătut: miine va trebui, nedezmînit, să se trezească devreme și s-o ia de la capăt, iarăși și iarăși, fără mahmureli matinale, fără omiezi clipocite, fără tristeți crepusculare, fără catirinci, fără obsesii de pro-vincie.

Undeva, în noaptea echinoxului, nu departe, stă în-

fîpt barajul, emanînd liniște și siguranță. Iată însă că, în căutarea unui pat, dăm de o casă de modă veche, cea între fostele cancelarii cu aer de ceteră scrisă cu infioruri de condei și distinsele cluburi ale elitei locale: Muzeul Biaz. Mirare oarecum perplexă: cine, ne gândim, mai are timp să deschidă muzeu în această albă a cărei emblemă reprezintă niște minci suflecate, puse mereu pe treabă, în acest pasaj atît de bătut de mașini, atît de strict cronometrat de ritmul industrial?

Renunțăm, pentru moment, la căutarea patului și intrăm: binemeritat popas carpatin! Iată-ne în mijlocul unei blinde serii de clacă, la

lumina lămpilor de demuț, în plescăitul plutelor și vuetul morilor de lemn, năpădiți de minunea lucrurilor fără seamăn, scoarțe, lăzi cu zestre, stative, căuce, blidare, cergi, ii, cămăși, sumane, cojoace, marame, opinci, căciuli, pălării, basmale, fluiere...

Cite din toate acestea n-or fi fost lucrate pe valea unde acum apasă greu apele lacului montan?

Albia părăsită doarme sub stelele reci iar aici se aud caierele măsurînd celălalt timp, timpul plutelor.

Dincolo, nu departe, în noaptea echinoxului, barajul măsoară timpul de la plute încoace.

Adormim.

VAL GHEORGHIU

UTRILLO :

„Saint Pierre de Montramar”

RISUL MEDIOCRITĂȚII (I)

În ciuda unor rezultate în bună parte mulțumitoare, obținute de cîțiva dintre regizorii noștri, au continuat să apară în anii din urmă destule filme mediocre. Nu ne vom opri, firește, la toate — ar rezulta o listă prea lungă — ci numai la cîteva, pe care le socotim caracteristice din punct de vedere al conștientizării făcutei mediocrității: „Balul de sîmbătă seara” de Geo Saizescu, „Șeful sectorului suflute” de Gh. Vitanidis, „Tunelul” de Francisc Munteanu, „De trei ori București” de Ion Popescu Gopo, Mihail Iacob și Horea Popescu.

Geo Saizescu s-a arătat întotdeauna un regizor preocupat de problemele contemporaneității și în special ale tineretului, tematica gravă pe care a urmărit-o în diferite filme („La porțile pămîntului”, „Un suris în plină vară”) fiind întotdeauna circumscrisă unei povești de dragoste. Cu „Balul de sîmbătă seara”, regizorul se situă în prelungirea unor asemenea preocupări. Eroul principal — Papă — aluzie transparentă la acel deloc onorabil — Papă-lapte — este de fapt un tînar puțin altfel decît ceilalți, cu un bogat fond de umanitate, de cinste și de afectivitate, dar fără experiența de viață. Venit de la țară pe șantierul unei hidrocentrale, el ajunge șofer pe o nostimă rablă de mașină cu care aprovizionează cantina șantierului. Sigur că în această situație, la care se adaugă o oarecare doză de timiditate și naivitate, eroul nostru este un bun prilej de distracție pentru cei de pe șantier. Totuși omul are problemele lui grave. Toți colegii de muncă își rezolvă chestiunile sentimentale, au prietene, merg la petreceri, în timp ce Papă rămîne mereu singur în fiecare sîmbătă seara. El visează o dragoste frumoasă, curată, dar nu o caută, ca orice timid. O așteaptă. Și cum dragostea e întotdeauna în căutare de tinerețe, îl găsește și pe Papă, ba chiar vine prea multă deodată, Papă se îndrăgostește de două

fete întîlnite întîmplător și nu se poate hotărî să aleagă.

De unde părea o chestiune foarte serioasă, deși tratată cu mijloace de comedie — problema pusă în discuție de regizorul Geo Saizescu și scriitorul D. R. Popescu, semnatar al scenariului, se vede dintr-o dată bagatelizată, transformată într-un simplu pretext pentru situații comice. Dar acesta nu ar fi un păcat capital, dacă filmul — după această întorsătură de 180° — s-ar menține la un ridicat nivel de comedie de situații și de caracter. Totul însă degenează în poante ieftine, pregătite printr-un cu totul neinspirat dialog în care cuvîntul nu are nici o greutate, nici o încărcătură emoțională și nici sensuri comice „serioase”. Se mizează, foarte puțin, pe farmecul lui Sebastian Papaiani, pe încercături mărunte, chiar, pe alocuri, pe ușoare vulgarități (a se vedea, de pildă, scena în care Papaiani, vrînd să-i cumpere o rochie iubitei, pipăie un manechin).

Regizorul a intenționat să se mențină în cotidian, să descrie oameni simpli cu caracter complexe, dar scopul acesta, în fond nobil, i-a scăpat pe parcurs, furat de ieftinități care cuceresc un public nepretențios. Elementele de valoare morală pe care le-a descoperit în personajul său principal au fost estomate de comicării mimate, pe care Papaiani le face uneori destul de bine, dar însemnînd foarte puțin pentru film.

Sebastian Papaiani, deși se repetă, continuă să aibă farmec. Aici, cedează însă prea ușor înclinațiilor spre ieftinități și mizează prea mult pe poantă, în defavoarea unui comic conținut.

Imaginea lui George Cornea are doar cîteva reușite (scena nocturnă de pe șosea în care evoluează o balerină albă, apoi ce-

le cîteva fragmente de vis ale eroului în care personajele alegă într-un decor alb), dar, în general, surprinde cu zgîrcenie, și uneori cu stîngăcie frumusețile naturale ale insulei Ada-Kaleh unde s-au făcut filmări.

La apariția sa, în 1968, filmul „Balul de sîmbătă seara” s-a înscris pe o linie de mediocritate jenantă.

Cu aceeași lipsă de ambiție se alinia producției mediocre a studiourilor „București” și Șeful sectorului suflute, un film de o actualitate stringentă. Dar meritul lui aproape că numai în aceasta se rezumă. De fapt, problema fericirii omului a fost întotdeauna actuală așa încît actualitatea e egală aici cu permanența, ceea ce adaugă semnul plus la meritul mai sus semnalat. O fată e nefericită alături de un bărbat meschin și brutal, îngust și posesiv. Și caută fericirea pe care o înțelege în primul rînd ca libertate: libertatea de a visa, de a zîmbi, de a fi prețuită ca om, nu ca obiect. Visul începe, semnificativ, în fața unei oglinzi sugerînd irealul, puntea spre imaginație. În fond, Magdalena propune o soluție, o soluție pentru rezolvarea problemei fericirii, o soluție pe cît de plină de poezie, pe atît de utopică. Ar trebui, ne spune ea, să existe un sector la primărie care să se ocupe cu fericirea. Ar trebui, deși știe precis că așa ceva nu se poate, dar strecurîndu-ne ideea că un asemenea sector există în societatea noastră, constituit din suma impresionantă a celor mai oneste conștiințe și a celor mai nobile suflute. Parafrazîndu-l pe Mirodan, am spune că fericirea e o problemă de stat.

Așadar, Magdalena își imaginează existența unui „sector suflute” la primărie. Un sector ferit de birocrație, firește (ironia mușcatoare a lui Mirodan la adresa acesteia este foarte estompată în film), al cărui funcționar se ocupă de sufletul ei zbuciumat, dornic să iasă din tipare meschine, dornic de puritate și adevăr. Șeful acestui sector este, nu întîmplător, Gore, meteorologul pe care l-a cunoscut cîndva și care i s-a părut întru chiparea idealului ei, un om diametral opus lui Horațiu. El acționează pentru a o smulge pe Magdalena din sfera cețoasă, sufocantă în care trăia. Acest plan imaginar se împletește însă cu altul, real, al faptelor cotidiene, în care sînt prinse aceleași persoane: Magdalena, Gore, Horațiu. Gore vine în București — pă-

rîsînd pentru o vreme vîrf „Omul” unde lucrează ca meteorolog — și zbătîndu-se între nehotărîrea și dorința de a o întîlni pe Magdalena. O întîlnește, desigur, iubirea se mărturisește, fericirea e repusă în drepturile ei.

S-ar spune că e cam puțin pentru un film. Adevărul e că cineășii au scos puțin dintr-o asemenea temă, generoasă și fecundă. Imaginația lor a funcționat cu încetinitorul tocmai în planul imaginar, care, așa cum se află el în piesa lui Mirodan, era un izvor de poezie, de inedite situații și stări sufletești, capabil să dea filmului mai multă consistență și originalitate. Dar, mulțumiți de ceea ce oferea piesa, cineășii au renunțat aproape total la o dezvoltare a temei, dezvoltare care ar fi avut și misiunea îndepărtării mai accentuate de virtuțile scenice ale piesei. Mijloacele cinematografului modern permiteau o tratare mult mai îndrăzneată, mai specifică acestei arte, dar regizorul Gh. Vitanidis nu a depășit limitele scenariului, nu și-a propus probabil să-l îmbogățească acolo unde era sărac, să umple cu poezie tiparele care rămăseseră goale. Contribuția lui este de un profesionalism cuminte, ocolînd îndrăzneala și ineditul. Maniera în care sînt tratate cele două planuri ale filmului este insuficient diferențiat, planul imaginar, mai ales, fiind de o cumînțenie dezarmantă. La un moment dat chiar se uită că în planul imaginar al filmului nimic nu se poate întîmpla fără „știrea” Magdalenei, ea singură avînd investitura de a „controla” acest plan.

S-a remarcat la momentul potrivit — ni se pare cu oarecare exagerări — calitatea interpretării. Am fi de acord fără rezerve doar în privința Irinei Petrescu. Radu Beligan are farmec — știutul și mult lăudatul farmec — dar am avut tot timpul senzația că actorul era urmărit de Gore de pe scena Teatrului de Comedie. O desprindere totală de acesta era și imposibilă, după sutele de spectacole teatrale. Poate superioritatea interpretării Irinei Petrescu se datorea în parte inexistenței unui antecedent scenic. Toma Caragiu — corect doar.

Așadar, repetăm ideea de la început: o aliniere la obișnuință, la lipsa ambiției de depășire.

ȘTEFAN OPREA

Numai decembrie

Numai cu vocalele
te pot memora

Numai cu numele
te pot călători,

Așa cum
numai decembrie
poate rosti zăpadă.

Socratică

Sfîrșesc cu mine ochii unei păsări,
Pentru ea
nu știu lumea cum s-o-ncep;
Orbește pasărea,
Apoi
simt ochii ei călătorind
prin mine . . .

În amintirea unei seri

Cărnii mele îi e sete,
sete rău,
de trupul tău.
Lasă-te umblind
prin gînd,
lasă-te în gîndul tău,
și-ai să simți unde se nasc
lucrurile care-ți pasc
și conturul
și suflarea
aerul ce-ți fură sarea
cărnii,
cînd se varsă-n lume,
fără chipuri,
două nume.

Lasă-te să-ți curgă gîndul
meu prin corp
și să-ți plouă,
și tîrziu, tîrziu,
din aer,
trupul meu mi-l vei culege
cu urechile-amindouă...

Furtul de trup

Auzi cum mor în respirație,
și cum mă risipește ochiul!

Simt cum mă soarbe o vocală,
și curg în ea,
și-n aer curg,
cum curge forma de pe lucruri,
înainte de-a reintra-n amurg.

Azul iar îmi stinge trupul
și mi-l împrăștie în jur,
și, Doamne, iarăși, după aceea,
va trebui să-omor cu ochii
altăa vorbe,
altfel nu pot
din ele trupul să mi-l fur. . .

DAN ROTARU

Cintec intru iubire

Și ciutele cu ape cîntătoare
între amurguri pasu-și scaldă, —
La nunta de zăpadă griul cerne
Cu ape fermecate voievozi de laur, —
Făpturi cu frumusețea de mare floare albă
Ce stihuiesc adînc înspre izvoare, —
Inchise-n aerul ce curmă istoria în salbă
Fîntînă de izbindă tăiată adînc în țară...
O negrăită sete de a spune, sorocul cintecului.
După fruct, — o negrăită și solemnă sete
Statornic anotimp al dragostei cuvînt...
Mă deschid la genunchiul tău ca o apă, —
În jur vorbește pămîntul prin semînțe;
Mă deschid ca o apă înspre tine plecat
Să-ți cuprind somnul creșterii sfinte...

O, s-au dezghețat apele, Ană, — ca niște șerpi
Incrustați în frunze primăvara, —
Doar drumul dintre noi se golea în cintec
Și pădurea mea de rugă nuntea într-o poveste...
Cit de copii am spart de pleoape datini în colind
Și-n trupul vrăjilor ne pregătim de fugă
Doar dragostea legendei — cerul meu de gînd,
Mă țoarce-n zodia iubirii, ca-ntr-o rugă...

Peste clătinarea văzduhului între pămînturi
Trece cuvîntul patriei — sîrbătoare a sufletului, —
Peste mările ce-și urcă apele pe cer, a slavă,
Și-a veșnică nuntă — rămîne cuvîntul patriei, —
Datină a zorilor și frîngerea lor în pasul făpturii...
Neprețuită e patria ce domnește în inima noastră
Ca un glob de aur, — neprețuită e patria ce cîntă
În fiecare al nostru adînc, — neprețuită această simfonie
A cuvîntului...

Peste clătinarea văzduhului între pămînturi
Cînd căpriorii cu ochiul depărtat în izvoare
Pe stema ta de cetini își indoie genunchii
Trece cintecul inundînd aerul, — ca o vîrstă
Îngemănată pe buza de bard și de ulcior...

O, numai despletirea cerului în cintec, —
Acel templu al dragostei înspre tine pămînt, —
Cununa lui de nuntă pierdută la horă, —
O, poate numai păstorul, obosit și năier
Cînd apele rup cintecul de rouă...

CĂTĂLIN BORDEIANU

„CONTEMPORANUL”

O ANIVERSARE MEREU GLORIOASĂ

Recentele documente de stat, îndeosebi expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la consfătuirea activului de partid din domeniul ideologiei, au readus, cu toată greutatea, în centrul atenției noțiunea de *partinitate* elaborată de clasicii marxism-leninismului. *Creatorilor în diferite domenii li s-a cerut o slujire consecventă a cauzei poporului, încît arta noastră socialistă să fie reprezentativă pentru epoca în care trăim.* În documentele menționate s-a precizat că ceea ce ne interesează în domeniul literaturii este *finalitatea socială a artei, concepția despre lume* pe care o promovează. Poziția aceasta arată că îndrumarea de către partid a literaturii presupune o *fermitate de principii*, o înțelegere profundă a *funcției sociale* a artei.

Am menționat toate aceste lucruri, prilej de aducere-aminte a glorioasei noastre publicații *Contemporanul* dintre 1881—1891 de la a cărei apariție s-au împlinit 90 de ani la 1 iulie. Revista, cea mai durabilă publicație a mișcării socialiste din România, de la sfîrșitul veacului al XIX-lea a avut o deosebită importanță în dezvoltarea politică, culturală și literară a poporului nostru.

La început, revista a evitat afișarea unui program fățiș socialist și chiar folosirea cuvîntului socialism. Această atitudine era dictată de faptul că în martie 1881, s-a inițiat la Iași sărbătorirea unui deceniu de la *Comuna din Paris*. Cu această ocazie oficialitatea a reacționat brutal. Au apărut legi speciale de expulzare a unor anumite persoane, au fost destituiți sau suspendați unii profesori din învățămînt, au fost eliminați unii studenți din Universitate.

Revista a fost intitulată *Contemporanul* și așa cum își amintea Sofia Nădejde — „îi s-a dat un nume fără pretenții, indicînd doar intenția redacției de a pune la curent pe cititori cu teoriile și descoperirile științei moderne și cu literatura vremii”.

Colaboratorii revistei au fost din primul moment: Ion și Sofia Nădejde, C. Mille, V. Gh. Morțun, Gh. Nădejde. Cu timpul, s-au atașat revistei și alți colaboratori: Th. Speranță, dr. Stîncă, Șt. Bassarabeanu (Victor Crășescu), O. Carp ș.a. Un rol însemnat în orientarea revistei a avut C. Dobrogeanu-Gherea. Numele său n-a apărut în revistă decît în 1885. Nu dobindise cetățenia română și legile speciale din 1881 îi impuneau o anumită rezervă în privința manifestărilor publice. În monografia lui G. C. Nicolescu despre *Contemporanul* (p. 127—128) găsim sugestia că „poate scria sub pseudonimele care abundă în revistă încă de la primul număr”. În această lucrare, model de studiu al unei reviste, găsim demonstrată valoarea publicației amintite și a locului său în cultura românească.

În atitudinea ideologică a *Contemporanului*, distingem două etape: în prima a fost o publicație de popularizare a cunoștințelor științifice și a materialismului (1881—1885). Programul revistei *Către cititorii noștri* e o mărturie în acest sens. Întîlnim aici declarația categorică: „Scopul nostru e a face cunoscut publicului român cum privește știința contemporană lumea. Voim să aducem în țara noastră discuțiunea asupra marilor teorii științifice de la ordinea zilei”. Articolele din prima etapă puneau în lumină și popularizau ideile materialismului în toate domeniile. Se explica astfel: cum s-a format lumea (în lumina teoriilor materialiste), se populariza teoria darwinistă, teoria evoluționistă, teoria celulară, teoria transformării energiei. Se popularizau diferite succese în științele medicale. În alte articole se vorbea despre originea vietuitoarelor pe pămînt, în altele se combateau superstițiile și se dădeau explicațiile științifice ale fenomenelor respective. S-au scris o mulțime de articole în favoarea drepturilor femeii.

În a doua etapă a revistei, care începe cu anul 1885, se urmărea popularizarea ideilor *socialismului științific*. Ea este marcată de publicarea în traducere a lucrării lui Engels: *Originea familiei, a proprietății private și a statului*. În această etapă se fundamentează concepția științifică despre fenomenul literar și se militează pentru o literatură inspirată din realitățile sociale ale vremii.

Restringîndu-ne observațiile la problemele literaturii așa cum au fost văzute ele la *Contemporanul*, subliniem militantismul social al literaturii și concepția științifică de pe pozițiile căreia era judecat fenomenul literar.

Gherea, sub influența concepției despre artă a democraților revoluționari ruși, a determiniștilor apusei și a socialismului științific, clarifica metoda de cercetare și obiectivele criticii științifice. Cunoșcător al literaturii clasice rusești, Gherea a tradus drama socială *Furtuna* a lui Alexandru Nicolaevi Ostrovski în *Contemporanul* din 1889. În 1893 Gherea pune bazele unei reviste *Literatură și știință* (1893—1894), din care au apărut două volume, adunînd în jurul lui scriitorii și oameni de știință ca: I.L. Caragiale, Al. Vlahuță, Delavrancea, Ion Nădejde, Sofia Nădejde, Paul Bujor, Anton Bacalabașă, N. Iorga ș.a. Literatura și știința publicată aici este orientată în cea mai mare parte a ei spre realitățile sociale, în vederea ideilor progresiste. Tot între 1890—1894 Gherea își adună în cele trei volume de *Studii critice* principalele articole teoretice și aplicative cu pri-

cît de stupidă era viața claselor stăpînitore.

În *Poetul țărănimii*, Gherea avea în vedere volumele lui *Coșbuc: Balade și idile și Fire de tort*. Concretizîndu-și și de astă dată concepția sa estetică, Gherea explica trăsăturile dominante ale creației lui Coșbuc prin mediul social în care scriitorul s-a format și s-a dezvoltat. Criticul vorbește de *legăturile poetului cu poporul, cu folclorul, arătînd că din această legătură izvorăște întreaga sa creație literară*. Gherea își întitulează studiul său *Poetul țărănimii*, nu pentru că poetul s-a ridicat din mijlocul țărănilor, nici pentru că țărănul este eroul lui preferat, ci, pentru că îl consideră pe Coșbuc exponentul sentimentelor și atitudinilor, a concepțiilor țărănimii din mijlocul căreia s-a ridicat. Pe baza analizei diferitelor aspecte din creația lui Coșbuc, criticul pune în lumină noutatea în conținut și formă pe care o aduce Coșbuc în poezia românească la acea dată.

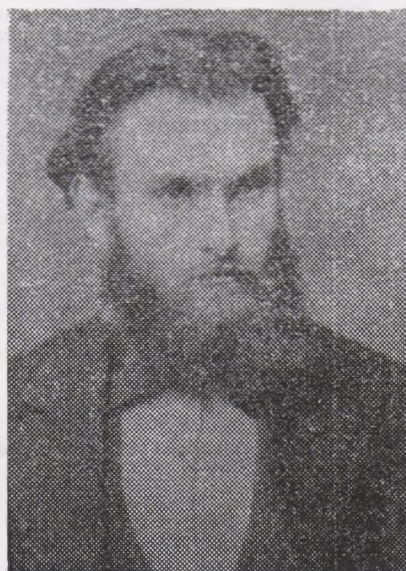
Critica lui Gherea nu este lipsită de limite, împrăștiu i-a obiectat — în articolul de sinteză din *Note și impresii* — că a vorbit mai mult de cauzele care determină opera, de conținutul ei, dar nu s-a dovedit suficient de îndemnat în valorificarea mijloacelor artistice, în sesizarea măiestriei scriitorilor, deși a încercat aceasta în multe din articolele sale.

Ceea ce este vrednic de subliniat în activitatea de critic literar a lui Gherea, este că el a pus în circulație unele idei noi care s-au integrat organic în lupta literară a momentului, în orientarea scriitorilor, a publicului cititor. El a dezvoltat publicului nostru adevăratele rosturi ale literaturii și ale scriitorilor, a insistat asupra raporturilor reciproce dintre literatură și societate, a pus în lumină rădăcinile literaturii, sensurile pe care trebuie să i le dea scriitorul și datorita cititorului de a le căuta. Prin felul nou cum a teoretizat o concepție despre literatură el a pus piatra de temelie a criticii din care s-a dezvoltat treptat critica științifică, complexă, de azi. Eugen Lovinescu, a cărui concepție estetică descinde direct din principiile „artei pentru artă”, recunoaște în monografia sa despre Titu Maiorescu că polemicele purtate de Gherea și partizanii săi au avut un ecou puternic în epocă și au impus principiile „artei cu tendință”, în atenția contemporanilor — ca pe ceva care nu mai puteau să fie ignorate de la acea dată înainte.

În privința literaturii de la *Contemporanul* nu trebuie nici să-i exagerăm valoarea artistică, dar nici să i-o ignorăm. Scriitorii încadrați în curentul amintit aduc elemente noi în literatura noastră, adîncind filonul realist. Ei oglindesc în scrierile lor viața grea a militează în literatura lor pentru o orînduire mai bună. *Scriitorii care au ilustrat curentul sint: N. Beldiceanu, ale cărui poezii marchează primele ecouri ale influenței exercitate de ideile socialiste asupra literaturii noastre*. Lui i se adaugă *Sofia Nădejde, Constantin Mille, Anton Bacalabașă, Ion Păun-Pincio, Ștefan Bassarabeanu (Victor Crășescu), Traian Demetrescu* ș.a. Literatura acestora a fost trecută multă vreme cu vederea. Pretextul era lipsa de valori literare a operei lor. Motivul adevărat era, însă, orientarea lor, legătura lor cu mișcarea socialistă. Este adevărat că literatura curentului *Contemporanul* a fost modestă din punct de vedere artistic. Scriitorii amintiți erau cu toții prea tineri, și se găseau în fața unor teme noi, a unor perspective noi, a unor eroi de altă natură. Cu toate aceste scăderi, principala importanță a literaturii acestor scriitori este că ei aparținînd mișcării socialiste au adus în literatura lor problemele socialismului. Anton Bacalabașă, într-un articol *Politică și literatură* (1893) justifică astfel sensul literaturii curentului în care se încadra și el: „Pentru noi, care sîntem și socialiști și iubitori de artă, deșteptarea uriașului popor ne dă mii și mii de subiecte artistice. Socialismul nu numai că arată relele societății de azi, dar arată încotro merge lumea, încotro ne duce fatal mersul istoriei. Noi voim să facem prin artă, ceea ce facem prin politică”.

Aceste cuvinte cu care încheiem, scrise acum 78 de ani, se apropie de sens de cuvintele din *introducere* acestei retrospective despre *direcția Contemporanului*: „Creatorilor în diferite domenii li se cere o slujire consecventă a cauzei poporului. Încît arta noastră socialistă să fie reprezentativă pentru epoca în care trăim”.

L. D. LAUDA

C. Dobrogeanu-Gherea

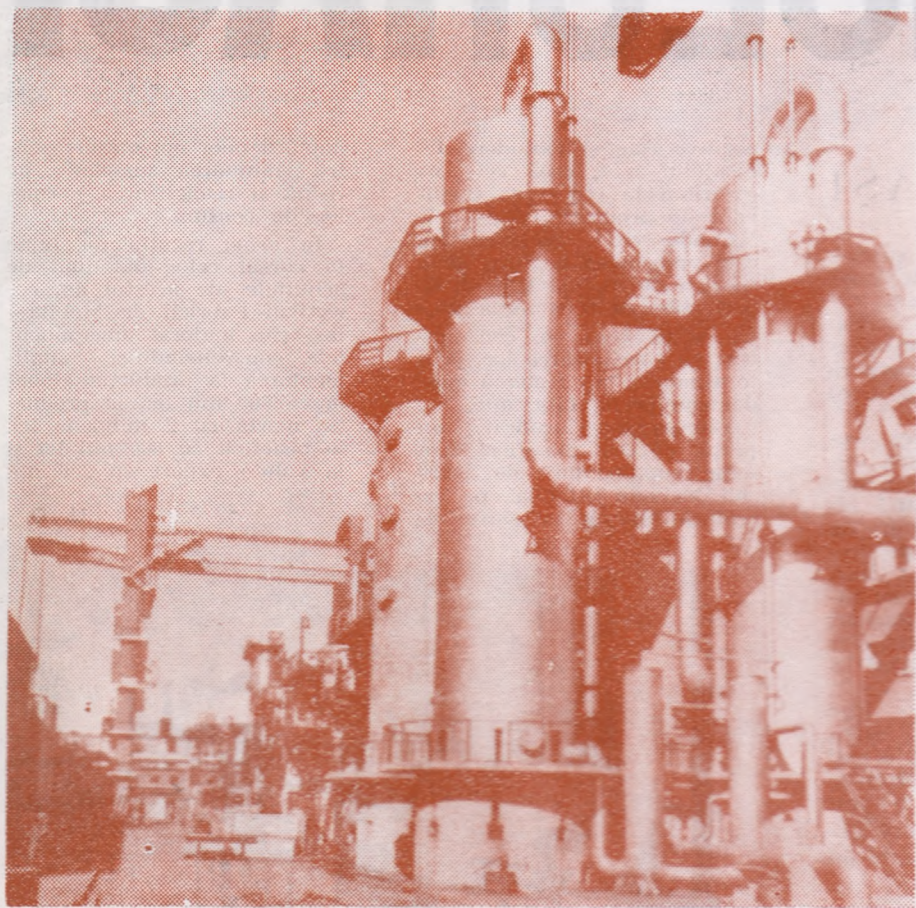
vire la natura criticii pe care o propăgă și la valorificarea marilor noștri clasici. Contactul cu socialismul științific îl încredințează că materialismul dialectic și istoric care explica structura, evoluția și întregul complex de fenomene sociale explică și esența artei, misterul creației și curentele literare.

Concretizîndu-și concepția despre sarcinile criticii literare în articolele: *Asupra criticii. Tendenționismul și tezismul în artă, Asupra criticii metafizice și celei științifice, Artiștii cetățeni* el explică succesele literaturii marilor noștri clasici subliniind caracterul înaintat al creației acestora, pornind de la analiza conținutului și a formei operelor acestora. Studiul despre *Poezia lui Eminescu* apărut în *Contemporanul* din 1887 este cel dintîi studiu mai larg și mai temeinic consacrat, la noi, poetului. Documentată și valoroasă este în special acea parte a studiului său în care explică legătura pesimismului eminescian cu realitățile sociale de la noi. Deși nu izbuteste să surprindă elementele de bază ale artei lui Eminescu și să le analizeze, intenția artistică a criticului se vedește în recunoașterea valorii excepționale a unor poezii eminesciene, făcînd unele afirmații neîntîlnite la contemporani. Criticul are curajul să afirme că *sonetele* lui Eminescu „sînt cele mai frumoase din cîte există în vreo literatură europeană”. Gherea cunoștea literatura rusă direct și pe cea franceză, germană, engleză, italiană prin traducerea în rusește. Afirmația amintită se întemeie pe date precise. Studiul său se încheie, cu afirmația că poezia lui Eminescu nu este o pastîșă a aceleia a lui Lenau. El sintetizează astfel arta poetică eminesciană: „Toate însușirile unui mare poet se întrunesc și din pana lui Eminescu ies capodopere: versul muzical, rima armonioasă, imagini bogate, muzicalitatea limbii, potrivirea desăvîrșită a imaginilor cu simțirea și o economie perfectă în privința spațiului”.

Cele patru articole despre Caragiale aduc, de asemenea, puncte de vedere pentru prima oară formulate. Pentru întîia oară, Gherea subliniază *caracterul satiric, critic, social* al comediilor lui Caragiale, deci caracterul angajat al satirei sale. Și tot el trece la o *analiză atentă* — cea dintîi de acest fel în critica noastră literară — a *eroilor lui Caragiale, cu semnificația lor socială*. În esență, Caragiale se dovedea un critic al așezămintelor sociale, a vieții familiale din vremea sa. Comediile sale dovedeau

COMBINATUL DE INGRASAMINTE AZOTOASE PIATRA NEAMT

Aspect de la Combinatul de îngrășăminte azotoase - Piatra Neamt.

Pe măsură ce se eliberează de orașul care o asediază, Bistrița curge mai vioaie între Piatra Neamț și Roznov, reintrind pentru puțin timp în peisajul agricol. Apoi deodată o întimpină, ca născută din nuanțele cerului, cetatea industrială a Săvineștilor, formind o insulă a forței și tumultului. Pe aceeași platformă se alătură cetatea Combinatului de îngrășăminte azotoase, o întreprindere impunătoare, masivă și gra-

vă, profilându-se în nuanțe minerale, între perdele de verdeață. Impreună cu reionul, azotoasele formează puternica familie a chimiei pietrene, atrăgând spre ele ca un magnet viața orașului de pe Bistrița. Mii de oameni circulă pe arterele de beton, punctând schimburile care-și predau în fiecare zi ștafeta hărniciei. E un singe tânăr, energic, înfuzat priveliștii pitorești de pe valea cu măguri și așezări cuminiți.

Cetatea chimiei de pe Bistrița este acum o mindrie a țării, asemenea celor din Iași sau de pe Trotuș. Combinatul de azotoase a devenit o uzină de mare experiență, oferind produse de o tot mai largă utilitate. Furnalele lui fumegă liniștit între dealurile cu margini de păduri, iar în umbrele plimbate de clăbucii alb-gălbui parcă foșnesc spicul cătoarelor lanuri și pasc turmele îngrăpate cu furaje îmbunătățite chimic.

E o armonioasă imbinare de industrie și agricultură, pe care oamenii au realizat-o cu gândul la viitorul țării lor.

Alături de aplicarea în țara noastră a mecanizării înaintate, folosirea unor semințe de soiuri cât mai productive, extinderea irigațiilor și alte măsuri care fac parte din răscolul program de dezvoltare intensivă și multilaterală a agriculturii noastre socialiste, producția de îngrășăminte contribuie pe o scară tot mai largă la fertilizarea ogoarelor de pe întinsul patriei. Ținând seama de caracterul pronunțat cerealier al agriculturii țării, Partidul Comunist Român a trasat importante sarcini industriei chimice în sensul dezvoltării cu precădere a producției de îngrășăminte cu azot.

Combinatul de îngrășăminte azotoase Piatra Neamț este una dintre marile unități construite în anii puterii populare pentru asigurarea unei producții sporite de îngrășăminte chimice. Amplasarea acestei uzine pe locul denumit astăzi „platforma Săvinești” s-a făcut ținându-se seama de condițiile favorabile existente în această zonă și anume: baza energetică puternică (hidrocentralele de pe riul Bistrița, termocentralele Borzești și Comănești), riul Bistrița ca sursă economică de apă industrială și receptor pentru apele reziduale și traseul foarte apropiat al magistralei de gaz metan.

Amoniacul este cea mai bogată sursă de azot (82%) și constituie materia primă de bază în producția îngrășămintelor cu azot. Prin folosirea unei tehnici adecvate, în multe țări se practică și administrarea în sol a amoniacului ca atare, sub formă concentrată sau ca apă amoniacată.

Combinatul de îngrășăminte azotoase Piatra Neamț este dotat cu o fabrică de amo-

niac de mare capacitate, care asigură necesarul pentru fabricile prelucrătoare, livrând în același timp și o cantitate de amoniac în exterior.

Cantități tot mai mari de amoniac sînt necesare pentru satisfacerea cerințelor în diferite ramuri ale industriei: de fibre sintetice, instalații frigorifice, industria petrolieră, de cauciuc sintetic etc.

Dintre îngrășămintele cu azot, unele din produsele cele mai larg folosite pe scară mondială este azotatul de amoniu, pe care combinatul îl produce sub formă granulat. În condițiile actuale de capacitate, cantitatea de azotat de amoniu ce se fabrică anual de această unitate poate asigura un spor de recoltă de circa 800.000 tone cereale. Obținerea produsului finit sub formă de granule prezintă o serie de avantaje: distribuție mai ușoară în sol, reducerea tendinței de aglomerare, creșterea densității produsului ușurînd astfel transportul și depozitarea, asigurarea unei nutriții echilibrate a culturilor și consum scăzut de îngrășămintele pentru același spor de recoltă ce se obține cu același produs administrat sub formă de pulbere.

În afară de azotat de amoniu, combinatul livrează industriei și agriculturii importante cantități de uree.

În industrie ureea are o gamă largă de întrebuințări, fiind folosită la fabricarea rășinilor ureoformaldehidice, ureozorcinolformaldehidice, ureosulfurformaldehidice, melaminei, guanidinei, acidului barbituric, acidului sulfanilic precum și în industria alimentară, textilă, în medicină etc.

Ureea este, de asemenea, un îngrășămint agricol superior, avînd un conținut de azot de 46,6% față de azotatul de amoniu cu 35% azot. Folosită ca adaos la furajarea animalelor, ureea favorizează sinteza biochimică a proteinelor conducînd la importante sporuri în producția de carne.

Combinatul livrează, de asemenea, azot de înaltă puritate (99,998%) și oxigen tehnic (99,5%).

Această uzină este o puternică bază de produse necesare atât agriculturii cît și industriei.

FABRICA DE ULEI IASI UNIREA

folosind margarina MARGA și IDEAL, vă asigurați preparate culinare de patiserie și de cofetărie cu calități superioare.

Margarina vegetală vitaminizată este ușor asimilată, are gust plăcut, aromat, fiind recomandată a o folosi în orice împrejurări în gospodăria dv.

INTREPRINDEREA DE MORARIT SI PANIFICATIE IASI

prin unitățile: PATI-BAR, din strada Gh. Dimitrov nr. 85
PATI-BAR, din str. 30 Decembrie (Gara)

oferă zilnic produse calde de patiserie; Macedonia, Bordo, gogoși, brioși fineta cu carne, strudel cu mere, strudel cu brînză de vaci, brînzoaice. De asemenea, prin magazinul de prezentare și desfacere din strada Gh. Dimitrov se vînd produse de panificație și diferite specialități.

IASI INTREPRINDEREA DE APROVIZIONARE SI DESFACERE NR. 3

Intreprinderea de Aprovizionare și Desfacere nr. 3 Iași, are ca obiect principal primăria din import a materiilor prime siderurgice și metalurgice și expedierea acestora către toate unitățile economice, combinatele siderurgice, metal și produse de metal care se primesc din țară, de la Combinatul siderurgic Galați, Uzina metalurgică Iași și Uzina Republică - Băcurești.

Intreprinderea funcționează pe principiul gestiunii economice proprii și este amplasată în zona industrială pe o suprafață de circa 12 hectare, organizată în condițiile cele mai moderne pentru încărcarea și descărcarea vagoanelor de produse metalice.

Pentru îmbunătățirea activității și asigurarea protecției muncii, conducerea întreprinderii a introdus un nou sistem de iluminare pe timp de noapte în sensul că iluminatul întregului spațiu de depozitare este asigurat prin reflectoare multiple montate pe stâlpi înalți de 22 de metri cu posibilitatea de dirijare a luminii asupra locului de muncă. De asemenea s-a reușit să se doteze întreprinderea cu două macarale noi moderne, cu o capacitate sporită de manipulare. Se prevede în anul 1972 construcția unor magazii spațioase și utilate cu cele necesare.

Ca urmare a condițiilor bune

de lucru, întreprinderea reușește să obțină rezultate pozitive an de an. În 1971, pe perioada de 8 luni, datorită eforturilor comune ale acestui colectiv, realizările se concretizează, la desfacere, în procentul de 110,8 la sută. Cheltuielile corespunzătoare au fost reduse cu 2 la sută. Valoarea mărfurilor manipulate a fost cu 7,9 la sută mai mare decît cea planificată.

În decurs de 22 de ani, de cînd funcționează, această bază a dovedit că-și justifică existența, prin aceea că, în timp util, beneficiarii au fost deserviți în condiții optime.

P. I.

Abonați-vă la revista

„CRONICA”

Săptăminal • politic • social • cultural

Abonamentele se fac prin intermediul factorilor poștali, oficiilor poștale și difuzorilor voluntari din întreprinderi și instituții

COMBINATUL DE EXPLOATARE SI INDUSTRIALIZARE A LEMNULUI IASI

FABRICA DE MOBILĂ—IASI

Componentă a combinatului de exploatare și industrializare a lemnului Iași, Fabrica de Mobilă se găsește situată în zona industrială a orașului. În decursul celor 8 luni de activitate în 1971 fabrica a înregistrat rezultate deosebite. Toți indicatorii de plan au fost depășiți, ceea ce denotă preocuparea constantă a muncitorilor și a cadrelor tehnice în îndeplinirea sarcinilor de producție. Astfel s-a realizat peste prevederi mobilă în valoare de peste 4,5 milioane lei. Productivitatea muncii a fost depășită cu 1 la sută, fabrica a adus o contribuție însemnată la realizarea peste prevederi, la nivel de combinat a unei producții marfă vindută și încasată de circa 11,4 milioane lei. La export, e cazul să menționăm depășirea de 5,8 la sută, ceea ce a contribuit la îndeplinirea angajamentelor anuale.

Toate acestea se explică prin măsurile organizatorice luate de conducerea combinatului, care au dus la sporirea productivității muncii,

creșterea competenței și răspunderii colectivului de muncitori. De asemenea, s-a trecut la modernizarea secției de mobilă corp, printr-o investiție mică; se asigură sporirea producției cu circa 30 la sută.

O dată cu extinderea secției și aducerea unor noi utilaje se va proceda la reamplasarea utilajelor, astfel încât se va schimba modul de organizare a fluxului de producție. Se vor amenaja două linii de fabricație, rezolvându-se astfel locurile înguste, sporind încărcarea utilajelor și a unei mai bune urmăririi a producției pe faze.

Transportul pe role între fazele de producție va ușura efortul fizic și asigura o mai eficientă utilizare a forței de muncă. Introducerea în producție a mobilierului din stejar, acțiune de diversificare a producției, va permite să se lucreze cu un coeficient de schimb de 2,5 în loc de 1,5. E cazul să se arate că acest mobilier este mult căutat la export.

O altă măsură cu rezultate

pozitive este și extinderea finisajului mat, ceea ce va contribui la reducerea costurilor de producție.

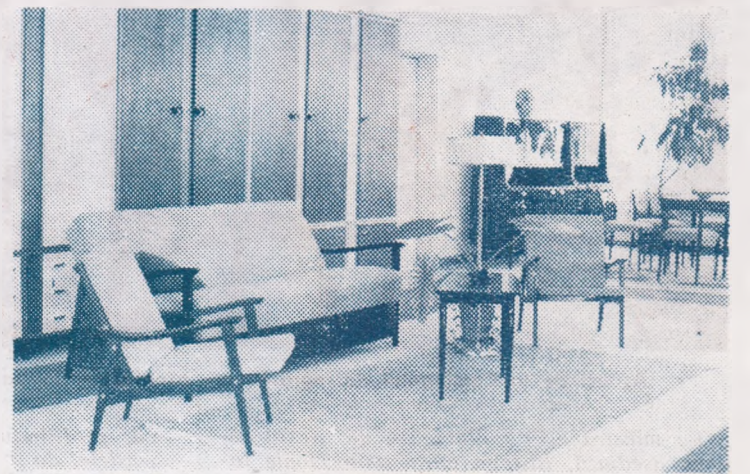
Conducerea combinatului este preocupată ca, în cadrul fabricii de mobilă Iași, să se perfecționeze cooperarea dintre secții ceea ce, concomitent cu specializarea lor, poate conduce la creșterea randamentelor de fabricație.

Fabrica s-a încadrat în prețul de cost planificat. Economii suplimentare de 190 mii lei i-au stimulat pe lucrătorii fabricii în sensul a-

doptării unor noi măsuri pentru eliminarea surselor de risipă și reanalizarea normelor de consum.

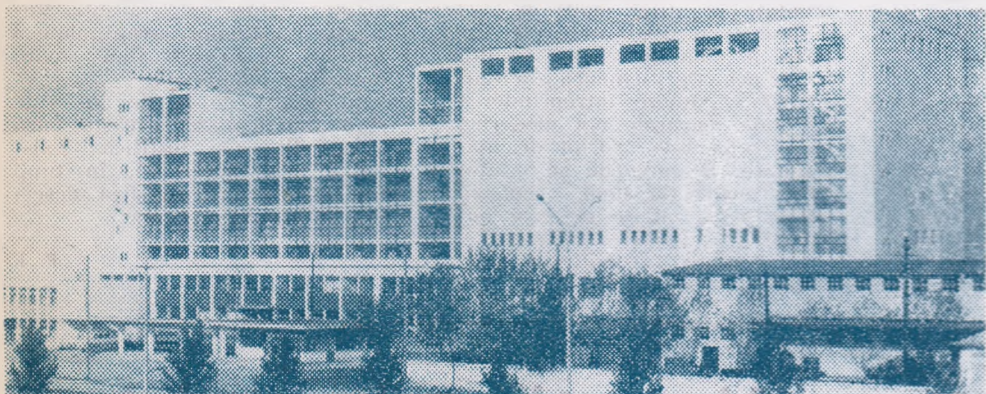
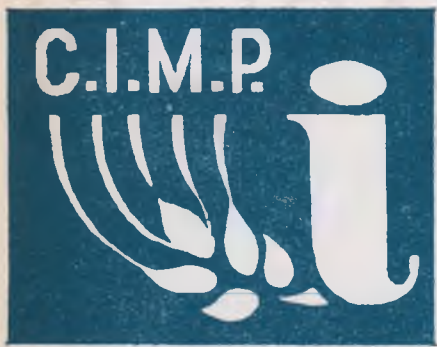
În urma rezultatelor bune în cursul celor opt luni de activitate ale acestui an, colectivul Fabricii de Mobilă—Iași și-a majorat angajamentele, concretizându-se suplimentarea la producția globală cu 700 mii lei, la producția marfă cu 2 milioane lei, la beneficii cu 600 mii lei și la valută export cu 200 mii lei.

N. D.

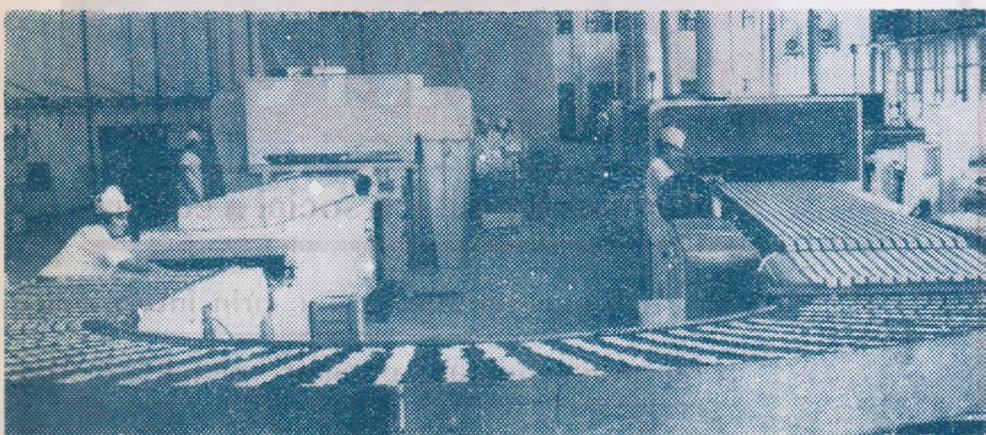

Mobilier hol M. 515

COMPLEXUL INDUSTRIAL DE MORARIT SI PANIFICATIE IASII

Complexul industrial de morărit și panificație

În secția biscuiți

În zona industrială a Iașului se găsește amplasat Complexul industrial de morărit și panificație, construit în anul 1968. Datorită dotării tehnice a acestei întreprinderi cu utilaje noi și moderne, fluxul tehnologic de producție este realizat la un înalt nivel, astfel că produsele rezultate sînt bune, solicitate pe piața internă și externă.

Eforturile comune ale întregului colectiv, pentru menținerea și ridicarea nivelului calitativ al producției au dus la crearea unor sortimente mult cerute de piața internă și externă.

Încă de la începutul activității sale, Complexul a cunoscut însemnate realizări la producția de bază, respectînd ritmicitatea desfășurării ei. Anul 1971 este anul unor succesiuni sporite, în prezent asigurîndu-se o și mai largă gamă de sortimente.

În urma măsurilor tehnico-organizatorice luate de conducerea întreprinderii, planul a fost realizat la producția globală cu 102,3% la productivitatea muncii cu 102%. La prețul de cost s-au obținut 700 mii lei economii. Întreprinderea are patru secții: Secția moară; Secția de paste făinoase; Secția de biscuiți și Secția de piine și grisine.

Dintre sortimentele produse de întreprindere, notăm: făinuri, — albă, intermediară și integrală; biscuiți, — Mirela, Sprîțați, Troțuș, Veronica, Cotnari, Steluța, Bucium, Siret, Bistrița, Delicia etc.; — Paste făinoase — în 32 de sortimente, vrac și pre-

ambalate, cu ou și simple, din care: fidea, macaroane, spaghetti, tăieței, lazane, fidelină etc.; — Piine și grisine: piine intermediară, integrală, franzete, franzetele pentru ceai și grisine.

S-au pus în consum noi sortimente de grisine: salgrisine cu chimen, cașcaval etc. în pachete preambalate de 0,50, 100 și 150 grame.

Sortimente noi de biscuiți: „Cafea cu lapte” și „Maria”, sînt în fază de omologare.

Idea, sortimente noi de specialități la piine, heloane de 50 gr. bucătu.

Complexul exportă produse în diferite țări, în ultima vreme, produsele întreprinderii au fost trimise ca mostre, paste făinoase, preambalate la târgurile internaționale de la Viena, K&E și Bruxelles.

Trebule să notăm că, în cursul acestui an, s-a ținut aici prima conferință pe țară a specialiștilor din industria pastelor făinoase și a unităților de morărit care produc făină grîșnică. La această conferință au participat specialiștii din toată țara. Conferința a reliefat realizările acestei secții, precum și perspectivele dezvoltării și modernizării ei în anii viitori. La fel, s-au dezbătut probleme legate de tehnologiile noi, ambalarea produselor, precum și diversificarea producției, stabilindu-se noi perspective activității din acest sector.

S. C.

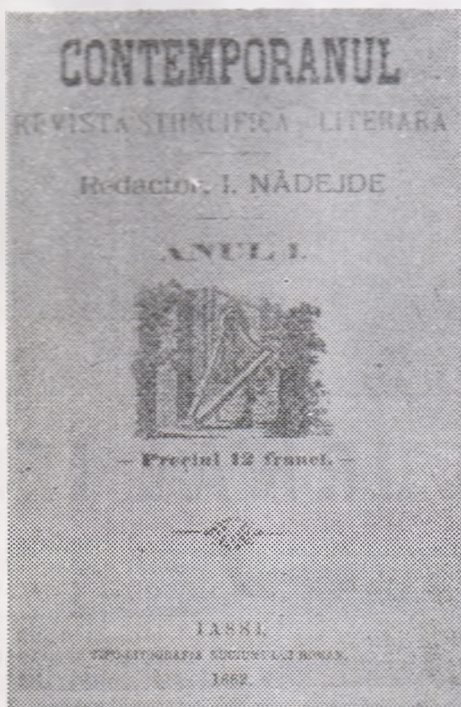
ȘI LITERATURA POPULARĂ

Preocuparea pentru culegerea și studierea creației populare orale reprezintă în cultura românească o constantă care se explică prin însuși procesul de constituire a literaturii naționale. Folclorul românesc, departe de a fi un aspect decorativ și pitoresc, a însemnat nu numai o realitate autonomă a vieții noastre literare și artistice, ci a determinat într-o proporție însemnată apariția și profilul literaturii române moderne. Prin valoarea sa estetică, prin circulația largă de care s-a bucurat, prin faptul că mediul care a generat-o și modalitățile prin care s-a răspândit au făcut-o mai puțin receptivă față de influențele străine, deci reprezentativă și autentică pentru geniul autohton, literatura populară este o componentă de bază a literaturii naționale, o permanentă referință.

Raporturile strânse dintre literatură și producția anonimă au făcut ca mai toate revistele de cultură, indiferent de orientarea pe care o aveau în planul ideologiei literare, să publice atât culegeri cât și studii asupra folclorului. În momentul apariției *Contemporanului* folcloristica românească înregistrase o seamă de realizări de prestigiu, fie prin colecțiile apărute independent sau în paginile unor publicații, fie prin studii și cercetări asupra unor obiceiuri, ritualuri ori specii folclorice. Astfel în această perioadă continuă să apară: *Convorbiri literare*, *Columna lui Traian*, *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, *Tribuna*, *Familia*, *Transilvania*, *Șezătoarea* (I. Vulcan), *Revista critică literară* care publică un bogat material folcloric și folcloristic, sunt editate reviste de specialitate ca *Șezătoarea* (A. Gorovei), *I. Creangă*. Își dau o parte din contribuția lor cei mai de seamă folcloriști români. Paralel cu activitatea din cadrul revistelor apar sintezele *Inmormintarea*, *Nașterea*, *Nunta*, *Sărbătorile la români* de S. Fl. Marian, *Basmele române* de L. Șăineanu, *Nunta la români* de Elena Sevastos, *Literatura populară română* a lui M. Gaster, marile colecții ale lui G. Dem. Teodorescu, Jarnik-Bărseanu, I. Pop Reteganul, Artur Gorovei. Într-un context de o asemenea bogăție și valoare, aprecierea contribuției pe care *Contemporanul* a adus-o la cunoașterea și studierea patrimoniului popular devine cu atât mai dificilă. Și totuși, chiar în condițiile unei comparații cu momentele cele mai importante ale evoluției cercetărilor de folclor, contribuția revistei *Contemporanul* se înscrie ca o pagină originală și de o neștirbită actualitate. Dacă în celelalte publicații ale vremii interesul pentru folclor izvora dintr-un entuziasm romantic pentru creația anonimă, din demofilie sau din rațiuni de ordin pur estetic ori strict științific, adeziunea publicației ieșene pentru folclor este indisolubil legată de concepția de bază a mișcării socialiste, de convingerea că promovind valorile create de masele populare era susținută implicit lupta celor oprimați. Programatic, evidențierea virtuților folclorului este direct legată de importanța socială acordată maselor, iar importanța documentară a literaturii orale pentru studierea psihologiei popoarelor este corelată cu necesitățile unei folcloristici moderne care pledează pentru transcrierea fidelă a textelor, pentru înregistrarea producțiilor autentice. Cunoașterea obiectivă a năzuințelor și a forței creatoare a poporului, o influență binefăcătoare asupra dezvoltării limbii și literaturii artistice sînt posibile numai în condițiile în care tezaurul popular se realizează pe baze științifice. „Poporul nostru muncitor — scria Gherea — a creat acel monument superb și genial care se cheamă poezia populară. În aceste poezii el a întrupat simțămintele sale de iubire, de ură, de vitejie, de răz-bunare, de adîncă admirație pentru frumusețile naturii. O întreagă gamă a felurilor simțăminte omenești în toată varietatea lor e întrupată în aceste poezii, cu un vers frumos, cu o limbă admirabilă, cu adîncă sinceritate de simțămînt și cu imagini superbe, nepieritoare”.

Între cei dintîi culegători de folclor ai revistei se numără povestitorul I. Creangă, care, în ciuda criticii

aduse cărții sale de citire, publică aici o poezie lirică *Cînd eram în floarea mea* și două balade: *Mielușica* (o variantă de dimensiuni reduse a Mioriței) și *Bratu* și o variantă a baladei *Dolca*, auzite și transcrise, în grai oltenesc, de la Mama Balașa, o gardiancă a spitalului Brîncovenesc din București. O altă colaborare de prestigiu, ascunsă sub pseudonimele Detunățescu și Someșanul, este a folcloristului ardelean I. Pop-Reteganul, căruia îi apar în paginile revistei două povești, o anecdotă în versuri, mai multe satire din colecția sa, inedită pe atunci, și o povestire cu caracter realst. Piese publicate sînt **exemplare** sub raportul reproducerii foneticii populare, al autenticității și valorii artistice. Au mai publicat folclor din Moldova, Transilvania, Bucovina, Muntenia și chiar din Macedonia: Th. D. Speranța, I. Nădejde, M. Lupescu, Mauriciu Schwarzfeld, D.A. Teodoru, N.G. Turcanovici, Gh. Rîșcanu, V. Lateș, Șt. Stoicescu, Gabriel Robin, A.P. Diliban, precum și unii colaboratori sub pseudonimele Ed. D., Mocan, și D.G.E. Culegerile apărute respectă, în genere, recomandările revistei privitoare

re la transcrierea cât mai fidelă a spiritului și formei originalului popular, la indicarea autorului și a localității, principii care atestă o orientare științifică în acest domeniu.

Preocupările teoretice, încercarea de a folosi creația populară pentru cunoașterea situației sociale și a psihologiei maselor în diferitele epoci ale istoriei se concretizează prin traducerea unor studii din folcloristica apuseană, prin aplicațiile unor teze avansate ale epocii la cercetarea realităților autohtone, în recenzii ale unor lucrări românești de analiză a societății pe baza folclorului. Cea mai importantă dintre aceste transpuneri și prin care publicația tinde să se încadreze în mișcarea științifică europeană. În concepția materialist-istorică a epocii, este *Cîntece și obiceiuri la nunți*, *Studii despre originea familiei* de Paul Lafargue în traducerea lui I. Nădejde. În versiunea românească se folosesc și exemple luate din colecția lui G. Dem. Teodorescu ori din *Descrierea Moldovei* de Dimitrie Cantemir. În același spirit, al raportării cercetărilor românești la ideologia pozitivistă și materialistă a vremii sînt și traduceri Sofiei Nădejde: *Despre viața viitoare*, *Ideea despre ceea lume*, *Despre viața viitoare în mitologia americană*, *în mitologia asiatică și evoluția ideii de supraviețuire*, *Despre zei*, după Letourneau și H. Spencer, *Teorii mitologice* de Andrew Lang, în traducerea lui Ștefan Vasiliu, cu frecvente trimiteri la Lewis Morgan și Friederich Engels. Sub zodia acestorași cercetări apar și aplicațiile la realitățile folclorice naționale: *Despre viața viitoare la români* și *Credințele re-*

ligioase la români, elaborate de Sofia Nădejde. Aceste preocupări se încadrează în intenția afirmată a revistei de a face cunoscute publicului cele mai noi cercetări în diferitele domenii ale științei și depășesc, prin aria largă pe care o îmbrățișează, prin bogăția și varietatea referințelor, stadiul folcloristicii românești contemporane, sugerează o deschidere mai amplă studiilor în această direcție, vizează extinderea unor cercetări de comparatism.

Receptivitatea față de cercetările românești care corespundeau, în egală măsură, principiilor promovate de revistă ori confirmau adeziunea și continuitatea idealurilor pașoptiste, se manifestă în comentariul prilejuit de apariția lucrării lui Al. Philippide, *Încercări asupra stării sociale a poporului român în trecut*. Viitorul filolog realizează o analiză asupra proprietății și familiei feudale folosind ca principal izvor poezia populară. Studiul recenzat laudativ în revistă încearcă, pe baza informațiilor furnizate de folclorul literar, o periodizare a baladelor, surprinde procesul social care a generat haiducia, proces legat direct de starea proprietății. „O dată cîmpile și pădurile cutreierate de slugile boierești, Păunașii codrilor dispărură, însă în locul lor se arătară alți viteji, haiducii. Haiducul acestor timpuri nu era dus prin pustiri de dorința aventurilor ci de a răzbunării; nu era sălbătăcit de prea multă libertate, ci de suferință. El era țărănu-l căruia-i răpise greul pînea din vatră, era razeșul care-și vînduse viața boierului”. Interdependența dintre factorul social și cel artistic, condiționarea apariției unei noi specii folclorice de schimbarea unor relații de proprietate era în spiritul ideologiei militante a publicației socialiste și contribuia la imprimarea unei ținute științifice în interpretarea fenomenului literar-artistice.

Suveranitatea literară a lui V. Alecsandri și intesimabila contribuție pe care opera sa de culegător și popularizator al folclorului românesc a adus-o la dezvoltarea literaturii noastre n-au constituit un impediment pentru ca revista să pună în discuție metoda care a stat la baza întregii sale activități și cu precădere la alcătuirea colecției din 1866. Într-un amplu articol *Poezii populare colecția Alecsandri sau cum trebuie culese și publicate cîntecele populare*. *Studiu critic*, Mauriciu Schwarzfeld enunță principiile fundamentale de care trebuie să se conducă un folclorist în adunarea și studierea creației orale și, în funcție de aceste criterii, supune unei analize amănunțite culegerea din 1866, comparînd-o cu edițiile din 1852—1853 ori cu baladele apărute în *Bucovina și România literară*. Justețea obiecțiilor, necesitatea ca folcloristica modernă să respecte cu strictețe principiile științifice, faptul că observațiile sînt la obiect, că multe din „îndreptările” și „întocmirile” poetului au modificat creația populară, n-au reușit să-i anuleze valoarea. V. Alecsandri a întreprins opera de culegere și publicare a folclorului românesc din rațiuni patriotice, într-o perioadă dominată de necesitatea istorică a eliberării țării de sub dominația politică și tutela literară a altor națiuni, în condițiile afirmării individualității naționale, a luptei pentru drepturi politice și sociale ale maselor. Cercetări ulterioare au demonstrat că poezia populară în variantele din culegerea lui Alecsandri s-au bucurat de cea mai largă răspîndire, că intervențiile sale n-au modificat structura și tipologia originală, iar forma poetică deosebită a unor variante se explică prin epoca în care au fost culese, epocă de maximă înflorire a folclorului românesc.

Fără a fi beneficiat de colaborarea permanentă a unui folclorist de autoritate, cu un program predominant științific și social, ducînd o luptă acerbă împotriva, cum spunea Ibrăileanu, acumulării culturii prin banditism, militînd activ pentru revendicări sociale, revista „Contemporanul” rămîne totuși în istoria folcloristicii românești ca o publicație de avangardă în direcția abordării realiste, materialiste și chiar marxiste a folclorului, a generalizării unei metode științifice în culegerea tezaurului popular.

AL. TEODORESCU

Partidului

Ni se furase cerul
Sau poate intrase-n pămînt
Odată cu ploile.
Ne-am fost oprit
În crucea nopții
În miezul
Unei lumi fără lumină
Și fără izvoare.
Chiar Timpul
Ațirna
Deasupra noastră —
Săbie gata să fulgere...
Și atunci
Te-ai ivit
Să tai în două
Blestemul.

BOGDAN SIRETEANU

Aici florile

Aici florile
toate mă cunosc,
pling cu ele
întorcerea în rădăcină,
le mîncînc
și ele sînt amare și dulci
după cum
sînt sau nu
de vină.

Aici necazurile
dragostei și morții
ni le ducem
cu o patimă
născută odată cu noi,
și pentru că ne știm nesfîrșirea
ulcioarelor mor
tocmai în legea această.

Cînd ești bolnav
de neajuns și de dor,
cînd copacul e prea înalt
și nu-l poți supune,
cînd muntele îți cere sufletul
pentru pasul dintii,
spui:
Ce frumoasă e Țara mea! —
și te lipești de copac
să rămii....

SILVIU RUSU

POȘTA LITERARĂ

H. Ionică: Trebuie să vă repet și eu zicala recent folclorizată (unica zicală al cărei autor este cunoscut — și v-a spus-o, prima dată, chiar el): „Un om din Tecuci avea un motor / dar nu i-a folosit la nimic”. Dv. aveți, într-adevăr, motorul dar n-o să-l faceți niciodată să se „aprindă” cu versuri ca acestea: „Și-aduc din-tunerie credinți / aprinse-n adîncuri de NALT / spre înaintea urc biruinți / purtate de NOUL în salt”. Cu atât mai mult nu veți aprinde sensibilitatea unui cititor și nici sfînta lui ură împotriva tiranilor istoriei cu versuri ca acelea în care *povestii* pedepsirea „lui Tiran”. Scena este doar figurată, fără nici o transfigurare. Poezia se încheagă nu din cuvinte, ci din relații inedite între cuvinte. Conșcrați-vă un timp mai îndelungat lecturii atente a celorlalte buni poeți și concluziile le veți trage singur.

Nică Măgură: O exprimare pletorică, îndărătul căreia nu se află nimic — decît niște „lacrimi de apă” cum ziceți undeva. Vă lipsesc exact „parabolele îndrăznețe” care să vă înalțe la altitudinea poeziei.

Ionel Freamăt — „Nu am veleități nici poză de

scriitor și nici ambiția de a deveni”. Confesiunea, brutal-bărbătească, este confirmată de versurile ce o însoțesc, mai ales în ceea ce privește veleitățile. „Romanța”, calchiată după un model cunoscut, este corect ritmată, dar îi lipsește „sarea”: „Mi-ai dat trei bani, / trei piese mici de nichel mi-ai strecurat în buzunar; Mă-ntreb de ce? Să-nfurii marea, / Sau să-ți alungi din gînd chemarea / Și să-ți abați un gînd hoinar / Ce ți-a trecut pe dinaintea, / Sau vrut-ai să-mi aduce aminte / Că sînt... măgar?”.

Rodian Drăgoi: *Dragoste noaptea* — „M-a înămolit pînă în piept în îndoială” citind: știu că voi căpuși dragostea cu dorul / și voi albi sub hambarul făinei stelare”. Logodna se petrece fortuit, cuvintele se refuză. Trebuie să vă eliberați de tirania locurilor comune care circulă în poezia de un anumit nivel. „Insuiele” de lirism din *Prea tîrziu*, *Rătăcire*, *Morile timpului*, prefigurează cred, închegările viitoare.

N. TURTUREANU

MENTORUL „JUNIMII” — CONTESTAT!

Acum vreo doi-trei ani o revistă, pare-mi-se *Lucașul*, se întreba patetic într-un editorial: unde ne sînt polemiciștii? Și pe bună dreptate, deoarece publicațiile noastre literare și de cultură vorbesc adeseori mai mult despre nevoia presantă a polemicii, decît acordă spațiu polemilor. Nu se putea însă prevedea atunci că nu peste puțină vreme va apărea un polemist pus pe fapte mari! Este vorba de Alexandru George, un critic, de altfel, stimabil, dacă avem în vedere eseul despre Argezi (*Marele Alpha*, 1970).

Chiar numai titlurile articolelor sale la care ne referim aici, — *Polemica-adevăr sau paradă*, *Polemica, idei sau persoane?* (*România literară*, nr. 20 și 31) și *Maiorecianism?* (*Argezi*, nr. 6), sugerează o dorință secretă de revizuire a unor adevăruri tradiționale acceptate de critici și istorici literari de autoritate. Despre ce este vorba?

Esena unei discuții polemice, ne previne Alexandru George, „nu ține de argumentare, ci de adevăr”. Este necesar să se procedeze „cu un anume cavalierism față de sensul mai înalt al controversei, celui care discută fiindu-i interzis să profite de eventualele slăbiciuni foarte vizibile ale adversarului”.

În numele acestei porniri cam sentimentale și al unui cult declarat pentru adevăr, și, probabil, prea sigur pe noutatea părerilor enunțate, autorul porcede *ex abrupto* la o critică a polemistului Maiorescu, profitînd nu de „eventualele slăbiciuni foarte vizibile ale adversarului”, ci chiar de propria-i lipsă de inspirație.

Mentorul *Junimii*, se spune

în articolele citate, a „cultivat un stil al criticii de paradă intelectuală și amănunț”, și nu polemica adevărată. El reprezintă un exemplu de „miopie păgubitoare” față de „meritele” adversarilor, executați pe chestiuni secundare. Un caz tipic ar fi studiul *Befia de cuvinte* în care i s-ar face o mare nedreptate lui V. A. Urechia (luat în deriziune pentru savanțurile și erorile sale comice în problema de istorie, aspecte criticate malițios și de Hasdeu).

Vorbind mereu de adevăr, Alexandru George afirmă — nu știu pe ce teme! — că Maiorescu ar fi atacat întreaga activitate a prolificului V. A. Urechia! Oricine citește *Befia de cuvinte* poate vedea că ținta ironiei maioresciene este numai un studiu al acestuia despre Miron Costin, iar în *Răspunsurile „Revistei contimpurane”* discuția se poartă exclusiv în jurul aceluiași erori (neadevăruri istorice), menținute cu obstinșare de V. A. Urechia în replica sa în care *Convorbirile literare* devin o „foiță timpitoare”!

Criticile lui Maiorescu sînt atît de precise încît o replică este imposibilă. Și totuși V. A. Urechia răspunde, mutînd repede discuția pe un alt teren decît acela ales de adversar; el atacă *Noua direcție din Iași* (în *Revista contimpurană*, nr. 6—7, 1873), făcînd, între altele, obiecții asupra concepției junimiste despre învățămînt (să reținem că ideile maioresciene despre organizarea învățămîntului primar sînt cu totul superioare aceluia susținute de V. A. Urechia — cf. *Învățămîntul primar amenințat*, în *Convorbiri literare*, 1 aprilie și *Despre reforma în-*

vățămîntului, idem, 1 și 15 octombrie 1870). Dar aceste probleme nu erau „în chestie”.

Înlăturînd esența controversei dintre Maiorescu și Urechia, Alexandru George scrie la modul fantezist că „dreptatea e de partea lui V. A. Urechia” (în ce problemă?), iar *Befia de cuvinte* nu-i altceva decît un pamflet fără obiect, „o excelentă glumă literară” ce „a investit ieftin” pe membrii *Junimii*! Care sînt argumentele autorului? V. A. Urechia e „un entuziast cărturar cu ațitea contribuții și inițiative în istorie (recunoscute și citate pînă azi în tratate de autoritate), în politică și chiar și în literatură este un scriitor mult superior majorității membrilor *Junimii*”. V. A. Urechia, „un scriitor”, iată o părere pe care Alexandru George va putea cu greu s-o demonstreze!

În schimb, polemistul nostru poate spune cu cea mai mare ușurință că Maiorescu nu are „spirit critic”, adică acea „formă de judecare și precizare a valorilor”, ci mai ales „spirit de criticare, care e pur și simplu facultatea (...) de a descoperi defecte”. Păreri mai vechi și discutabile, dacă nu de-a dreptul eronate (preluate de la Hasdeu, Iorga, Densusianu și Călinescu), sînt actualizate (mărturisit) și socotite drept adevăruri absolute: Maiorescu „n-a fost un critic în înțelesul adevărat al cuvîntului și pentru că el nu s-a ocupat de opere, ci le-a folosit doar întrucît a aflat în ele exemple în bine sau în rău în cadrul unei «direcțiuni» mai largi. De aici caracterul sincopat al activității sale, care nu e adiacentă literaturii timpului său, ci-i doar întîmplător tangen-

țială”.

Subrezenia acestor păreri a fost de mult demonstrată de Tudor Vianu, Pompiliu Constantin și Vladimir Streinu, și nu e cazul să se revină. Nu se poate trece însă peste modul în care Alexandru George se prevalează de dialectică și-l scoate în același timp pe Maiorescu din cadrele epocii sale, judecîndu-l cu alte criterii decît a-celea adecvate! Il compară anume cu Lovinescu, realizator al unei „opere critice pentru că a izbutit să realizeze o imagine critică a literaturii” vremii lui. Venind cu păreri preconceptuate, absolut subiective, este evident că Maiorescu poate fi coborît pe terenul criticii literare propriu-zise. Numai că Alexandru George uită sau se face că uită un fapt important, și anume că rolul lui Maiorescu a fost altul decît acela al lui Lovinescu în literatura noastră, dat fiind epocile deosebite în care ei își desfășoară lucrarea intelectuală.

De la observația că activitatea lui Maiorescu e „doar întîmplător tangențială” cu „literatura timpului său” era ușor ca polemistul pus pe revizuire spectaculoasă să ajungă la afirmația apodictică și denigratoare că mentorul *Junimii* „a fost unul dintre oamenii cei mai lipsiți de spirit critic din cultura noastră: cine ar privi-o pe aceasta prin prisma vederilor sale ar dobîndi imaginea cea mai falsă cu putință”!

Nu credem că este vorba de o simplă glumă, ci de o neînțelegeră (poate chiar necunoaștere!) a operei maioresciene, a criticului care a recunoscut valoarea lui C. Negruzzi, Gr. Alexandrescu, Bolintineanu (pînă la 1852),

Aleksandri; a criticului care a avut curajul ca numai în baza a trei poezii să-l așeze pe Eminescu după Aleksandri (în 1871) și ulterior să vadă în el piscul cel mai înalt al liricii românești; a criticului care a susținut realismul comediilor lui Caragiale și al nuvelor lui Slavici; a criticului care a înțeles aproape toate valorile epocii sale, respingînd infirmitățile literare, maculatura; înfine, a intelectualului care a fondat la noi critica estetică. Dar nu ne mai mirăm de loc de vreme ce Alexandru George crede a fi descoperit în V. A. Urechia „un scriitor” nedreptățit de Maiorescu!

Și fiindcă veni vorba de V. A. Urechia, să notăm că mentorul *Junimii* a ridiculi-

zat, în articolul *Observări polemice* (1869), pretenția acestuia de a-l așeza pe Ienăchiță Văcărescu mai presus de Goethe. Republicîndu-și mai tirziu articolul, V. A. Urechia dă dreptate vechilor observări ale lui Maiorescu (v. *Opere complete*, seria E, t. I, ed. a II-a, Buc., 1883, p. 414). Acest amănunt îl notăm aici, în exclusivitate, pentru Alexandru George, admirator și cunoscător al lui V. A. Urechia, dar și un critic dotat cu spirit critic, „adică o formă de judecare și precizare a valorilor”, după cum se poate constata din efortul său sisific de a-l coborî pe Maiorescu și de a-l ridică pe V. A. Urechia! Gluma lui Hasdeu — nihil sine Urechia — a prins!

MIHAI DRĂGAN

COURBET:

„Les amants”

Tinerețea explozivă, deosebit de fecundă, de tumultuoasă și de inepuizabilă vitalitate critică a lui George Ivașcu consumată de un înalt și statornic sentiment al responsabilității ideologice și politice în Florența României (cum îi spunea Iașului G. Călinescu) stă sub semnul unei neobișnuite activități publicistice, de o excepțională maturitate și a unui cult declarat pentru G. Ibrăileanu, pentru valorile fundamentale ale culturii românești. Febrilitatea textelor scrise între 1935—1940 (Ed. Cartea Românească, 1971) îl prezintă pe George Ivașcu nu numai ca

istoric literar informat și critic subtil și receptiv la noutate, ci și ca luptător democrat, convins de eficacitatea și destinul ideilor revoluționare, marxiste, ca intelectual cu adevărat angajat, care nu-și are rațiunea de a fi decît răspunzînd cu curaj și promptitudine existenței sociale. Vocația de ziarist a lui George Ivașcu, marele său talent de a organiza și conduce în totalitate o revistă sint cunoscute, au jost atît de bine caracterizate de G. Călinescu. Tînr de tot, George Ivașcu are o extraordinară intuiție a seismografului politic și social, a progresului artistic, a unui timp invadat de ciuma fascistă, de brutalitate ca principiu suprem, de teroare și refuz al rațiunii. Sub acest cer de derulă, de amenințare fățișă, insuportabilă, de nerespirat a ciupercilor prejudecăților morale și sociale, autorul deschide fără reținere polemica incendiară cu tot ce ține de agresivitate, de obscurantism, de comodă lășitate națională, demascînd cu cruzime și cu ironie, în spiritul adevărului, „logica” evenimentelor istorice. Diagrama acestui timp, atît de exactă, atît de viu semnalată, nu este decît efectul unei sensibilități care reacționează imediat la tot ce ține și formează conștiința epocii. Atitudinile politice și culturale, dialectica ideilor expuse cu o uimitoare claritate, dar mai cu seamă consecvența principiilor, definesc, fără îndoială, pe patriotul George Ivașcu care, în plină ascensiune a fascismului („Triste vremuri și rușinoase pentru demnitatea umană!”) și a violenței legionare, vorbește răspicat, pe înțelesul tuturor, despre condiția supremă a unei națiuni aflată în primejdie: „Conștiința unității naționale e deci resortul fundamental al statului în vreme de primejdie. Unitatea națională e zidul de rezistență, e condiția supremă de propășire în vremuri de pace, de apărare în caz de primejdie. A fi conștient de această unitate, a nu te împotrivi imperativelor și, la nevoie, sacrificiilor ce ți le cere, aceasta e cea mai mare datorie a oricui trăiește în marea colectivitate care este națiunea, a oricui trăiește pe pămîntul care este patria. Conștiința unității naționale nu cunoaște înclinare, nici slăbiciune, nici oscilațiune, nici lășitate. Ea nu poate fi decît dîrză, hotărîtă, demnă, curajoasă. Independența și libertatea națională, fără conștiința unității statului nu pot fi păstrate, nici apărute”. Ideea va fi reluată într-un alt articol din 1939 apărut în ziarul Iașul: „Condiția supremă a apărării, ca și a propășirii patriei este solidaritatea națională. Solidaritatea națională înseamnă purificarea tuturor sufletelor de rădăcirile și ispitele dușmanilor, înseamnă unitate de gîndire și de acțiune, încredere în forțele neamului, în viitorul lui. Problema națională devine o temă de permanentă meditație: „Independența națională”

GEORGE IVAȘCU:

JURNAL IEȘEAN

constituie astăzi o condiție cu atît mai creatoare cu cît împrejurările istorice sînt mai serioase, chiar mai grave. Independența națională constituie condiția esențială pentru integritatea noastră teritorială, adică tocmai pentru ceea ce am făcut în trecutul război, cu atîtea grele sacrificii cu atîtea consecințe. A ne apăra independența înseamnă a ne apăra integritatea. Apărarea națională este, dar, datoria supremă a tuturor”.

Polemica morală și ideologică a lui George Ivașcu constă, înainte de toate, în superioritatea ideilor pe care le difuzează într-o epocă a contradicției sociale, a negării valorilor. Dezacordul și opoziția fermă a polemistului este un apel la rațiune, la o estetică a realismului politic. Refuzul categoric este limbajul în care autorul își manifestă cu hotărîre revolta. Politica de intimidare a intelectualilor nu este numai un protest vehement, dar și un exemplu concret de a comenta din mijlocul evenimentelor istoria

cronica literară

care se lasă văzută, descrisă într-un limbaj incisiv și care dă o perspectivă nouă întregului discurs politic. Arta lui George Ivașcu o descoperim în simplitatea și limpezimea ideilor, în expresia nuda. Totul e spus repede, dintr-o răsuflare, căci tema nu este inventată pe marginea realității, ci însăși realitatea vorbește limbajul adevărului adevărat: „Continuu se duce o susținută și organizată prigoană împotriva a tot ce înseamnă intelectualitate și progres, a tot ce înseamnă luptă împotriva obscurantismului și a ideilor reacționare, a prejudecăților sociale și morale. Prin orice mijloace, de la cele mai brutale pînă la cele mai rafinate, se încearcă defăimarea și intimidarea tuturor intelectualilor care nu gîndesc la fel cu oficialitatea guvernantă sau cu dreapta propriu-zisă. Se urmărește intimidarea tuturor oamenilor de cultură care nu pot servi de instrumente docile în mîinile unei minorități exploatare, oprimate și culturale. Se încearcă pe toate căile împiedicarea activității tuturor acelor luptători care au curajul civic de a-și afirma cu toată tăria ideile, luînd atitudine pentru libertatea gîndirii, pentru idealul păcii și al muncii”.

Într-o vinovată și primejdioasă complicitate, se îngăduie, se ațîșă și se protejează tot ce ar putea fi îndreptat împotriva oamenilor aflați în slujba unei reale democrații, întru apărarea drepturilor celor mai elementare, singura condiție pentru dezvoltarea culturii și civilizației unui popor. Zi de zi atacurile presei de dreapta se intensifică, zi de zi insultele și calomniile cele mai ordinare sînt aruncate în obrazul intelectualității noastre, zi de zi luptătorii cinstiți și demni de crezul lor cad victime ale unor odioase inscenări și ale unor acuzații abil și cu rea-credință regizate” (v. Manifest din 30 noiembrie 1935).

Editînd și lucrînd cu o totală dăruire, ani în șir, la reviste de mare prestigiu, de mare influență ideologică, criticului nu i-a scăpat un fapt esențial din viața unei publicații unde un responsabil docil, un director al compromisurilor, împotmolit în vorbe și în răutățile din jur, ascultînd de unul și de altul rămîne într-o confortabilă și repetabilă sterilitate. Condițiile presei de provincie nu spun altceva: „Presa de provincie (adică și presa ieșeană) duce o existență ale cărei condiții sînt, în multe privințe, deosebite de cele ale presei bucareștene.

Zbătîndu-se, în primul rînd, în mari lipsuri materiale, presa din provincie reușește cu mari greutate să-și afirme o cît de efemeră independență. Direcția unui ziar din provincie (deci și a unui ziar ieșean) trebuie totdeauna să țină seama nu numai de situația unor anumite instituții, dar, de cele mai multe ori, și de situația, mai mult sau mai puțin ilustră, a unor anumite „figuri”, „notabilități” și „personalități”, foste sau în spe ale urbei unde apare gazeta.

De aceea, vai de gazetarul care ar îndrăzni să irtie unele susceptibilități sau să facă aluzie, măcar, la unele defecte, lipsuri sau gafe — politice, profesionale sau culturale — ale vreunui personaj local! Imediat vor zbîrni telefoane, se vor colporta denunțuri, se vor cere represalii, se va interveni la cunoscuții, la șefii ierarhici, sau spirituali, și, în ultimă instanță, la „simpatia”, logodnica sau soția celui care a comis „infamia”. Și acum condiția gazetarului care trăiește în provincie asaltat de pretențiile ridicole ale „mahalalei intelectuale” și unde „voluptat”, mahalagismului și teama de adevăr” devin o necesitate, „acord sublim al mediocrităților care nu știu decît să-și contemple sterilitatea, dar criticînd pe alții care au ceva de spus: „La Iași, ca și într-un tîrg oarecare de provincie, gazetarul nu este independent. Libertatea lui este oprimată, mai mult decît de cenzura oficială, de o anumită cenzură a mahalalei intelectuale respective. Și, trebuie să recunoaștem, armele acesteia sînt mai primejdioase decît ale celeilalte. Presiunea acestei cenzuri e mai puternică, iar mijloacele mai gradate, de la persuasiune pînă la amenințare”.

Dintre toate textele cu un pronunțat caracter confesiv, pe lângă celelalte cu un aspect de comentariu de politică internă și externă, Ce-am învățat de la Ibrăileanu este o extraordinară filă de calendar a unei formații intelectuale și a unei covârșitoare influențe. De abia aici cartea devine cu adevărat un jurnal, un memorial. George Ivașcu se povestește pe sine arătîndu-ni-se sub ce zodie spirituală s-a format: atracția irezistibilă a lui G. Ibrăileanu, fascinația pe care o exercita acesta asupra studențimii ieșene. Întîlnirea cu criticul de la Viața românească a fost, pentru tînrul student în Litere de atunci, decisivă. Totul ia pentru el o nouă înfățișare, relevîndu-i o nouă înțelegere a existenței: „Am învățat de la Ibrăileanu, în primul rînd, că trebuie să-mi iubesc clasa din care am ieșit, cea țărănească, și prin ea poporul. De la el am învățat să privesc lumea și fenomenele sociale prin prisma lucidă a adevărului, nefalsificat denicui un element înșelător. Căci m-am purificat la flacăra învățăturii lui de ingredientele înșelătoare”.

Am învățat că trebuie să privesc lucrurile critic, să le analizez în structura lor intimă și să le raportez pe calea orientării juste. Am învățat că trebuie să-mi susțin convingerile, astfel făcute, cu credință, fără șovăire, la nevoie cu jertfă. Am învățat de la Ibrăileanu, în afară de multul cum trebuie judecat și apreciat cultura și literatură, să mai presus de orice să iubesc oamenii, să iubesc omnia și generozitate și că trebuie să-și dăruiești sufletul pentru binele ei. Am învățat să barbarii nu sînt acolo unde ni-i arată unii, ci cei mai mulți în propriul nostru suflet, și că prima victorie trebuie să fie asupra barbariei din noi... Am învățat de la Ibrăileanu... Dar cîte n-am învățat de la Ibrăileanu!” (v. Însemnări ieșene din iulie, 1940).

Jurnalul ieșean al lui George Ivașcu restituie în actualitate o vocație pentru construcția ideologică, pentru polemica socială.

ZAHARIA SANGEORZAN

VESNA PARUN

Casa din drum

Eram culcată în pulberea drumului
Și n-am văzut fața lui
nici el fața n-o văzuse.
Veniră stelele și văzduhul se aprinse albastru.
Nici n-am văzut miinile lui
nici el miinile mele nu le văzuse.

Răsăritul devenise ca lămiia de verde.
Din pricina unei păsări am deschis ochii

Atunci am aflat pe cine-am iubit
intreaga mea viață.
Atunci el a aflat cui i-a cuprins
nevoiașele brațe.

Și omul desaga și-o luă și plecă
cu priviri aburite spre casă.
Dar casa lui e pulberea drumului
și casa mea e asemeni.

STEVAN RAČIKOVIĆ

Cea mai liniștită

Cintare, stea mică:
Hai cu mine prin finețe, tăcută.
Crengi uscate ne vor atinge și veștede ierbi.
Vom vizita localități de furnici.
Hai, cintare, prin finețe cu mine
și fruntea mea aurește-o.
Eu sint bun și nu voi spune nimic.
Am privit îndelung piatra cum tace.
Am privit îndelung suferința copacului:
sta singur cu miinile-nîmse.
Vino ca floarea culeasă.
Crengi uscate ne vor atinge și veștede ierbi.
Numai liniștea va merge cu noi.
Plantele își vor indoi talia-ncet.

IVAN V. LALIC

Așa a cîntat Orfeu

El cînta ca tufa împovărată de trandafiri,
Cu glas de aramă, de fructe și horbotă.
Și fiecă ram devenea mai prelung
și mai gingaș sub scoarță, de parcă și-ar fi întins
Trupul negru pentru mîngîierea femeii.

Și nici nu bănuiau minunatele fiare
Cum singele li se preschimbă în miere de aur.
Și cele mari și cele mici se-nfiorau
Și parcă înmărmureau tăiate din liniștea
C-un lac de lumină în pavilionul urechii.

El a făcut să auzim timpul,
I-a dat elasticitatea apelor ușoare și limpezi
Fulgerate de păstrăvi; cu puncte răscolite;
Și culoarea ierburii îmbelșugată de flori
Și gustul pămîntului însoțit și mîlădiu.

Și cînta sub ploile calde,
Ud, în lanuri de trifoi violet,
Cu pielea însingurată și abia ascuns
De ecoul vocii împlinite sub stînci,
Unde primul val al liniștii calm îl pindea.

BRANCO MILJOVIĆ

Lauda plantelor

Îți cunosc rădăcina
Dar umbra ta din ce grăunte se naște
Minune vegetală îndelung nevăzută îndepărtată-n
sămîntă

Sub pămînt ai găsit craniul meu fără trupul ce-ar
fi trăit un vis adevărat

Stele înșirate-n păstăie
Tot ceea ce s-a zămislit prin soare și cîntec
Între absența mea și aspirația ta vegetală e
întunericul

Care mă face necesar și-atunci cînd nu mai există
Microfonul verde al glasului meu suferan o socule
Care încolțești din infern căci sub țărîna nu există
alt soare

O plantă unde sint ingerii tăi asemeni insectelor
Și singele meu care împreună oxigenul și timpul.

In românește de
ANGHEL DUMBRAVEANU și
SLAVCO ALMAJAN

lirică cubaneză

ALBERTO ROCASOLANO

Fraternitate

Dacă un om ajunge de acord cu altul,
adică întemeiază o identitate deznădăjduită,
pentru a putea avea omenește pretenții
unul față de celălalt,
se poate spune:

Acum, da, sintem ceva,
putem să tăiem o stea din rădăcini,
ca s-o dăruim lumii.

Epoca noastră

Nimic nu este cu puțință fără om. Faptele lui ne
privesc,

sint multe și numărate.
Exemplele ar arăta că nimeni n-are de ce se căi,
că putem înfrunta cu inima deschisă dezastrele,
definind lucrurile cînd ni se va cere socoteala.
Epoca noastră este aspră.
Fără îndoială nu stă sub semnul celui ce dezertează.
Se poate afirma că sint supuse la încercare
toate credințele
de la micul zeu care justifică
pină la confortul ce promovează mituri.

LUIS MARRÉ

Liebeslieder

pentru Marta

I
Nu știu
cum să te păstrez
nu știu să fiu bogat

să te ridic
învață-mă
obișnuiește-mă

să fiu rege și să-ți guvernez
avuțiile,
și să uit de mizerie.
Comoara mea:

sint orbit
Lasă-mă să mă obișnuiesc cu strălucirea ta,

II
Nu luna lui august ci răsufierea mea
nu zilele

ci mina mea
îți incinge obrazul
și te ridică spre înalta amiază.

III
Nu ți-aș fi spus-o
comoara mea
fericirea are greutate fizică
— și ce dulce

comoara mea — ;
este greutatea capului tău pe umărul meu.

In românește de
AUREL COVACI

8 COMEDII ROMÂNEȘTI

Traducerea ca fapt de cultură autentică reduce în centrul discuției problema profesionalismului și a exigenței majore față de actul transpuerii operelor literare în planul altei limbi. În acest context munca plină de dăruire a unor traducători talentați care fac accesibilă cunoașterea literaturii române în străinătate merită a fi apreciată de iubitorii de literatură din țara noastră: În Uniunea Sovietică creația lui Costache Negruzi, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Ion Slavici, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi și Cezar Petrescu poate fi citită în traduceri semnate de Iuri Kojevnikov, A. Sadețki, Tatiana Ivanova, I. Konstantinovski. Numai în ultimii ani au apărut în limba rusă volumele antologice ilustrând fenomenul literar românesc contemporan. Proza lui Zaharia Stancu, Eugen Barbu și Ștefan Bănulescu, creația celor mai tineri poeți ai noștri se bucură de tălmăcirii meritorii.

Volumul 8 comedii românești, apărut la editura Iskustvo în anul 1970, atestă preocuparea de a face posibilă cunoașterea unor nume prestigioase de autori români dintre cele două războaie mondiale, perioadă marcată de durabile succese în istoria comediei ca specie dramatică. La reușita apariției editoriale pe care o consemnăm meritul cel mai de seamă revine scriitorului A. Sadețki în tripla sa calitate de traducător, prefațator și îngrijitor al volumului. A. Sadețki atestă și cu acest prilej o bună cunoaștere a literaturii române, piesele alese pentru a reprezenta comedia română sint piese de rezistență ale repertoriului teatrelor noastre: Omul cu mirzoaga de Gh. Ciprian, Omul care a văzut moartea de Victor Eftimiu, Mitică Popescu de Camil Petrescu, Gaițele de Alexandru Kirîșescu, Tache, Ianche și Cadir de Victor Ion Popa, Steaua fără nume de Mihail Sebastian și Titanic vals de Tudor Mușatescu, dintre care ultimele două sint deja cunoscute publicului sovietic; la vremea lor cronicile teatrale consemnau succesul repurtat de piesa lui Tudor Mușatescu pe scena Teatrului Armatei din Moscova și în montarea prestigiosului teatru din îndepărtatul Vladivostok. Pornind de la premiza că volumul prin destinația sa depășește cercul oamenilor de teatru, considerăm că o piesă ca Idolul și Ion Anapoda nu pare cea mai reprezentativă pentru un dramaturg de talia lui G.M. Zamfirescu. Tălmăcind-o, D. Spolianskaia găsește echivalentul lingvistic potrivit pentru a tălmăci situațiile unei comedii adesea amare,

care ascund nemulțumirea unor eroi frustrați de societatea meschină ce le înăbușă aspirația spre puritate și vis. În traducerea lui A. Sadețki, comedia Mitică Popescu își păstrează nealterate notele stilistice distinctive: evitarea ornamentelor inutile, dialogul rapid, limpezimea termenilor. Replciilor pline de vervă ale eroului pe care Camil Petrescu îl numea „lord al loialității, priț al bravurii, cavalier fără prihană”, fanfaronada lui Mitică menită să mascheze timiditatea și pudoarea sentimentelor se tălmăcesc în învelșuri sonore care nu degradează sensurile originalului. Camil Petrescu acordă indicațiilor scenice valențe noi, neîntîlnite în piesele celorlalți dramaturgi; sugestiv privind vizualizarea cuvîntului amintesc de fragmentele unui scenariu regional inedit. Misiunea traducătorului devine cu atît mai dificilă, cu cît părți întregi de scenariu se centrează pe metafore poetice. Lectura paralelă a teatrului românesc și a echivalentului său în limba rusă ne convinge de virtuțile unei traduceri care, dincolo de reproducerea fidelă a sensurilor imediate, tinde să recreeze în planul celei de a doua limbi aura poetică ce învăluie personajele. În efortul de a oferi cititorilor sovietici o imagine cît mai exactă a operelor traduse și pentru a facilita înțelegerea relațiilor românești de după primul război mondial, îngrijitorul ediției explică în sub-solul paginii noțiunile, nume proprii absolut necesare pentru apropierea sensurilor din teatrul dramatic.

Antologia de teatru românesc este prevăzută cu o succintă prezentare a autorilor și a celor mai importante opere, iar prefața volumului oferă o imagine sintetică a climatului literar din perioada interbelică.

Cartea de care ne ocupăm apare în condiții grafice excelente, vignetele și prezentarea grafică a volumului, datorate lui L. Zbarski satisfac exigențele cele mai severe ale consumatorului de artă.

Volumul se recomandă ca o contribuție meritorie la cunoașterea și popularizarea teatrului românesc într-una din manifestările lui cele mai interesante, însumînd valori de primă mărime în constelația dramaturgiei noastre naționale. Cele 8 comedii românești, cu obiecția — strict personală — pe care o formulăm mai sus, sint piese pe care succesul de lungă durată de pe scenele noastre le recomandă ca virtuale reușite în confruntarea cu exigentul public din Uniunea Sovietică.

SORINA BĂLANESCU

PROUST ÎN ALB ȘI NEGRU

Fără să consemneze apariția integrală în românește a capodoperei proustiene în lunga serie a Minervei, centaurul scriitorului prilejuiește o monografie Marcel Proust datorită lui Mircea Berindei. Oportunitatea ambițioasei inițiative este desigur departe de a rămîne singurul ei merit. Laborioasa, și în general justa repartizare pe capitole a unui material considerabil, prezentarea discretă — prin rarefierea datelor — a biografiei romancierului, comentariul abil, deși expeditiv uneori, al operei, fac din această carte o apariție reușită în principalele sale compartimente.

M. Berindei ne remite în alb-negru imaginea unui Proust minat de o sănătate precară dar cu o incredibilă putere de lucru atunci cînd, tîrziu și nesigur, își descoperă vocația, avînd o dificilă percepție a realului dar prompt în a-l reconstitui, snob dar critic la adresa aristocrației, izolat de lume între pereții capitonaji ai camerei sale, dar atent și sensibil pînă la lacrimi față de puținii oameni apropiați.

Cartea respiră atmosfera epocii, deși în echilibrul ei saloarele acelei Belle Époque nu-și au un pandant suficient în climatul literar sau în tabloul anilor de război.

Dintre capitolele destinate analizei operei, distingem pe cel intitulat Construcția. Autorul pune în evidență simetria și paralele care organizează acest tot imens de fapte și idei numit în căutarea timpului pierdut susținînd, nu fără succes, termenul de „catedrală” rostit de Proust însuși. Desi arhitectonic, imaginea de templu budhist inundat de vegetația pare să convină mai bine operei, unitatea și claritatea ei reîfind primele calități sesizabile.

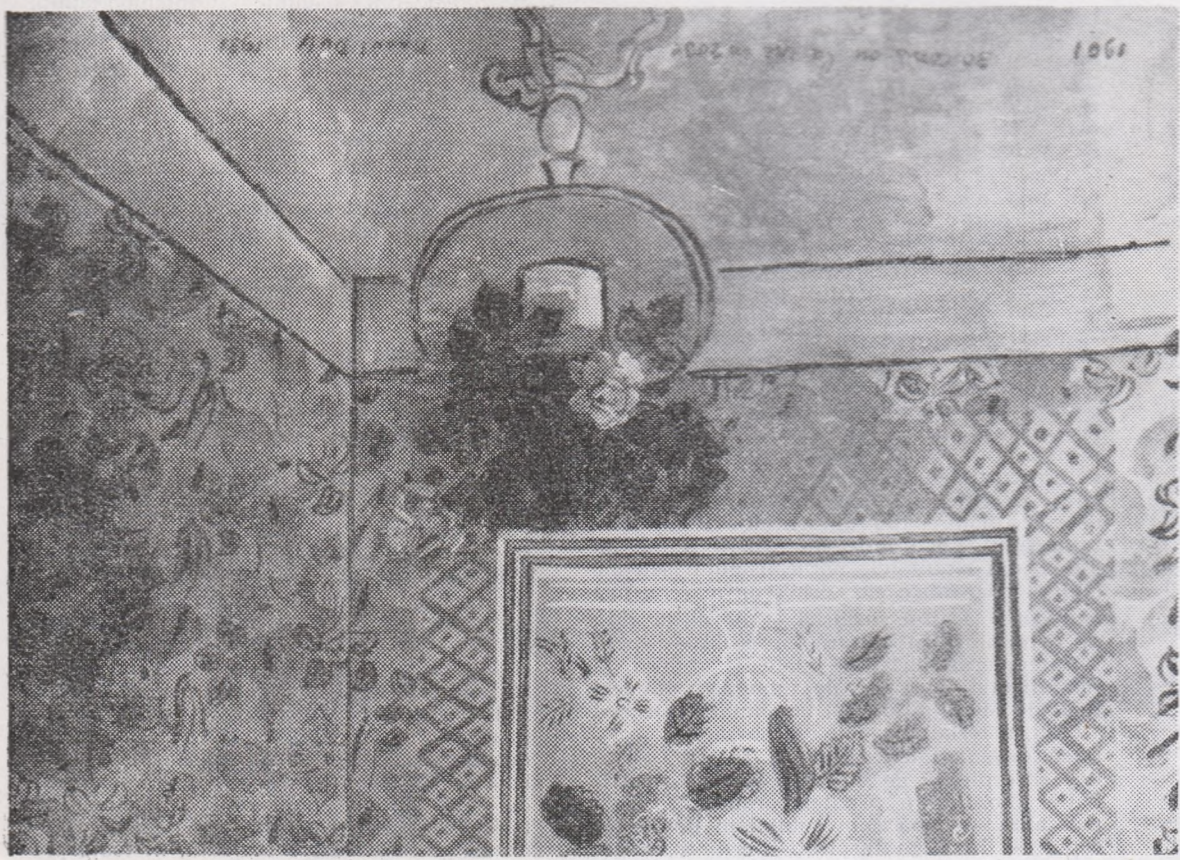
Există însă în monografie, în prima

parte mai ales, și suficiente motive de insatisfacție: considerații grăbite, numeroase pasaje sentențioase sau lirico-meditative anoste, inadvertențe de limbaj. Astfel, citeva trimiteri literare stîrnesc uimirea: romanul de pînă la Proust n-ar oferi decît caractere convenționale (chiar și la Stendhal, să zicem ?); obscurul poet Robert de Montesquieu e numit „ultimul vestigiu al Parisului superb și decadent”, iar cu privire la „relația” autor-personaj, M. Berindei exemplifică: „Dumas-tatăl se spune că a plins cînd „a trebuit” să-l omoare pe Portos în Viconte e de Bragelonne dar n-a avut încotro”. Palzac în schimb nu e nici măcar amintit, deși suveran în tehnica romanescă de pînă la Proust, în Franța cel puțin.

Nu lipsesc aprecierile simpliste (menajera Françoise reprezintă în roman... țărînimea muncitoare transplantată la oraș (pag. 150), locul comun („două naturi se învrăjesc în pieptul povestitorului”) sau platiitudinea („pasajul e lung și foarte frumos, scris cu un rost”). Mai puțin grăbit, autorul ar fi eliminat poate și alte exprimări care poluează textul: Proust „se pasionează după ultimile quartete ale lui Beethoven și „se dedă” fie la „adevărate orgii muzicale”, fie la „amplă considerații cu privire la...” pe cînd Swaan „se dedă” la un spionaj nedemn de el...” Proust trăiește drama „de a fi părăsit de fiecare dată de ființa ce-i e necesară”. Mai e vorba și de veacul, și nu de evul de mijloc” și lista ar putea continua...

Cu respectul acestor câteva observații ajungem la modernul „dosar” unde descoperim niște perfect inutile „maxime” extrase din opera lui Proust.

MIHAI UNGUREANU

DUFY:

„La vie en rose”

„CONTEMPORANUL”: TRIBUNĂ A GÎNDIRII PROGRESISTE

(continuare din pag. 1)

În concepția de ansamblu asupra lumii, mecanicismul fizicii din acea epocă a reprezentat însă o sursă de inspirație și un model explicativ de prim ordin. Evident, progresivele uterice ale fizicii moderne, ale cărei premise fuseseră stabilite deja spre sfârșitul veacului trecut, vor avea darul de a pune în lumină caracterul limitat al explicației mecaniciste. Dar în epoca „Contemporanului”, spiritul mecanicist al fizicii carteziene plana încă asupra multor interpretări ale materialismului științific. Situându-se pe această poziție și apărând-o cu intruzivitate, colaboratorii revistei îi vor da însă în unele privințe o aplicație mai riguroasă și într-un fel mai consecventă, în comparație cu înfățișările altor reprezentanți ai materialismului din acea vreme. Atitudinea manifestată față de materialismul lui Vasile Conta este în această privință cât se poate de semnificativă. Sinteză strălucită a întregii mișcări materialiste din acea epocă, sistemul filozofic al lui Vasile Conta a exercitat o puternică înrădăcinare asupra întregii activități desfășurate de la tribuna „Contemporanului” pe terenul filozofiei ca și al literaturii, îmbrățișat și propagat cu entuziasm de colaboratorii revistei, dar nu fără anumite rezerve critice. Cea mai gravă se referă la noțiunea de forță — sinonimă cu materia după Vasile Conta — în care însă I. Nădejde, autorul unei ample recenzii asupra „Inercărilor de metafizică”, a crezut că poate identifica primejdia unei alunecări pe panta spiritualismului și teologiei. „De multe ori a repetat — scrie Nădejde referindu-se la Conta — că pentru materialisti principiul lumii este forța. Ideea este greșită. Eu văd că tendința materialismului, este de a nega existența forței. După teoriile nouă ale fizicii totul se reduce la materie în mișcare, adică la părțile întinse, impenetrabile și în mișcare, prin urmare principiul universal al lumii se înfățișează de o cam dată astfel materialistilor și tot acestui principiu îi admit și proprietatea de a simți în anumite așezări și mișcări”. (I. Nădejde — în recenzia intitulată „Inercări de metafizică materialistă”, — „Contemporanul” 6—1882, p. 203—204).

Invocând concluziile fizicii din acea vreme, Ioan Nădejde respinge așa dar ipoteza unei forțe care ar reprezenta substratul ultim al fenomenelor perceptibile, sau căreia i s-ar acorda o demnitate ontologică egală cu aceea a principiului material.

Expresie a voinței de a da mecanicismului o explicație radicală, retzul ideei de forță ilustrează în mod grăitor intrinsecă critică și amploarea elanului materialist a celor de la „Contemporanul”, care, în împrejurări istorice diferite, par a merge pe linia de inspirație a enciclopedismului francez din secolul al XVIII-lea. Ne referim anume la prezența unei reacții analoge, care pătrunsă de spiritul fizicii carteziene și animată de convingeri progresiste, identifica în modelul mecanic forma ideală a explicației științifice.

Nu putem trece cu vederea faptul că, în ciuda voinței de a proceda științific, în conformitate cu rezultatele și sugestiile științei, prin eliminarea ideii de forță mecanicismul promovât de „Contemporanul” respingea de fapt unul din postulatele principale ale mecanicii clasice care domina cu autoritate fizica vremii. Dezvoltându-se în sensul principiilor formulate de Galilei și Newton, fizica clasică s-a întemeiat pe o noțiune mai complexă asupra materiei, adăugând întinderii la care Descartes îi redusese esența, atributul forței și al rezistenței. În legătură cu particularitățile acestei fizici Einstein afirma următoarele: „În mecanică traiectoria viitoare a unui corp în mișcare poate fi prevăzută și aceea a trecutului determinată, dacă se cunoaște condiția lui prezentă și forțele care acționează asupra lui. În felul acesta, de exemplu, pot fi prevăzute traiectoriile viitoare ale tuturor planetelor. Forțele care acționează sînt forțele de gravitație ale lui Newton, care depind exclusiv de distanță. Marile rezultate ale mecanicii clasice sugerează posibilitatea unei aplicații uniforme a concepției mecanice în toate ramurile fizicii, că toate fenomenele pot fi explicate prin acțiunea forțelor de atracție și repulsie, care depind exclusiv de distanță și care se exercită între particule invariabile” (Albert Einstein și Leopold Infeld — *L'évolution des idées en physique* — cap. „La naissance de la conception mécanique” — p. 67, librairie Ernest Flammarion — Paris, 1938).

Rezultă din cele mai sus arătate, că nu se poate vorbi de o concordanță deplină a mecanicismului profesat în „Contemporanul” cu noțiunile de bază ale fizicii clasice, dominantă în acea perioadă. Dar dacă raportată la postulatele acestei fizici, atitudinea adoptată de colaboratorii revistei în problema forței poate fi considerată ca o limită caracteristică, tributară într-o măsură unei insuficiențe pregătiri științifice, ea are în orice caz darul de a sublinia fermitatea poziției materialist-ateiste, prin refuzul oricărei idei sau ipoteze, susceptibile, fie și numai aparent, de a veni în sprijinul credințelor religioase.

Cu această orientare mecanicistă, afirmată mai mult în direcția fizicii lui Descartes decît a lui Galilei și Newton, concepția „Contemporanului” asupra lumii ne reține atenția și sub un alt aspect caracteristic: ne referim anume la teza potrivit căreia dezvoltarea universului ar înceta la un moment dat, pentru ca totul să fie reluat de la început, într-un șir infinit de cicluri cosmice.

Credința în palingenezie, mitul „eternei reîntoarceri” s-a bucurat de o largă răspîndire în cultura antichității, figurind ca una din temele de predilecție ale meditației filozofice cu privire la problema timpului și destinului uman. Înveșmîntată într-o haină poetică, legenda palingenezică se va manifesta cu ecouri tardive și în opera unor filozofi-artiști din secolul al XIX-lea. O regăsim și în paginile „Contemporanului”. De rîndul acesta însă, nu ca expresie a unei fantezii speculative sau reverii sentimentale, ci ca o altă formă specifică de manifestare, în numele științei, a ofensivei împotriva religiei și fatalismului spiritualist. Evident, speculația nu a fost absentă, dar nu e mai puțin adevărat că în sprijinul tezei palingenezice, al credinței în reversibilitatea fenomenelor, părea să pledeze însuși mecanicismul promovât de fizica și astronomia acelei epoci. La rîndul ei, ipoteza repetiției periodice a universului era menită să sublinieze caracterul de necesitate mecanică „fatală”, ce guvernează evoluția universului material: „Prin urmare — spune I. Nădejde — admițînd cum și trebuie, că materia este eternă și că totdeauna a fost în mișcare, avem explicarea lumilor în evoluția lor și prin urmare vedem că lumile n-au nevoie de un dumnezeu pentru a se alcătui și a se desface, toate fenomenele urmează în chip fatal din materia în mișcare” (art. „Este sau nu dumnezeu?” — „Contemporanul” nr. 4. — an. IV, 1884).

Explicației teologice, Ioan Nădejde îi opune în chip categoric autoritatea explicației materialiste întemeiată pe mărturiile științei: materia și cauze mecanice, „fatale”, au dus la alcătuirea universului actual și tot ele au determinat și vor determina revenirea lui periodică în veșnicia timpului. În sprijinul acestui evoluționism de nuanță mecanicistă vor fi invocate o serie de rezultate ale științelor naturii, ale fizicii, astronomiei, precum și din domeniul biologiei. Teoriei darwiniste îi va reveni un loc prominent în această ordine de preocupări, apărută și prezentată în tezele esențiale din unghiul de vedere al științei, dar și al filozofiei, pentru a fi puse în lumină implicațiile ei pozitive pe terenul concepției despre lume și viață socială.

Perspectiva dominantă în sfera contribuțiilor de domeniul psihologiei aparținând aceluiași materialism de nuanță mecanicistă, caracteristic pentru filozofia generală a revistei. În dorința însă de a-și fundamenta „făcările pe datele științei, colaboratorii „Contemporanului” au adoptat o serie de teze ale psihologiei pozitiviste. Între reprezentanții acestei psihologii de o mare autoritate s-a bucurat Th. Ribot, care condamnînd orientarea metafizică, speculativă, a psihologiei de pînă atunci, a preconizat abordarea faptelor psihice dintr-un unghi strict experimental, biologic și genetic. Articolul din care vom reproduce un fragment poartă chiar titlul uneia din scrierile de seamă ale lui Ribot („Les maladies de la personnalité” — 1885), manifestînd și prin cuprins dovezi incontestabile ale inspirației pozitiviste: „Psihologia metafizică — afirmă Ștefan Vasiliu — atît de puternică în zilele noastre, explică personalitatea prin ipoteza că în noi se află un eu simplu, neschimbător și unic. Despre chipul cum s-a alcătuit acest prețios eu, despre formele prin care a trecut de la arătarea lui pe lume pînă azi nu-și bat capul filozofii metafizicieni...” În continuare — scrie autorul articolului, Ștefan Vasiliu — „...nu trebuie vorbit despre conștiință, nume abstract, ci despre stările de conștiință. Apoi fiziologia ne dovedește că producerea conștiinței este totdeauna legată cu lucrarea sistemului nervos și în deosebi a creierilor. Dar nu corespunde la orice lucrare a sistemului nervos o stare de conștiință; nu se poate însă vreodată lucrare psihică neprecizată ori neînsoțită de vreodată lucrare a sistemului nervos... Conștiința este deci un fenomen ce se adaugă pe lângă unele stări de lucrare nervoasă” (Ștefan Vasiliu, „Boalele personalității” — „Contemporanul” an. V, 1886, p. 464—465).

Se preconizează în articolul menționat și în altele, o psihologie întemeiată pe fapte și nu pe speculație abstractă, adoptarea unui punct de vedere științific în tratarea problemelor conștiinței umane, care să înlăture din acest domeniu falsele ipoteze ale idealismului, ca aceea a eului — substanță, sau a liberului arbitru. În numele experienței — chiar dacă tezele susținute nu exprimă rezultatul unor investigații științifice — se proclamă validitatea universală a concepției deterministe, existența unei legități riguroase, obiective acționînd „fatal” și în domeniul conștiinței. „O piatră cade. Putea ea oare să nu cadă, fiind dată împrejurările în care a căzut? Desigur că cei mai mulți vor zice că nu se putea să nu cadă. Un om face o faptă bună sau rea. Putea el să nu o facă? Aici nu mai înțelegem ca mai sus. Cei mai mulți vor zice că să putea să nu o facă, numai dacă ar fi voit; căci, zic ei, omul are voința slobodă! Numai materialisti adevărați, fataliști, vor zice că în împrejurările în care s-a făcută acea faptă nu se putea să nu se facă.”

Cine are dreptate? Noi credem că fataliștii”. (Gh. Nădejde „Cîteva gînduri asupra faptelor omenești”, „Contemporanul”, an. II, 1883, p. 176).

Implicațiile etico-sociale ale acestor discuții de psihologie nu au rămas însă în afara atenției celor de la „Contemporanul”, determinismul „fatalist” al poziției filozofice adoptate ridicînd în chip inevitabil problema responsabilității morale a individului. Noțiunea de responsabilitate este fără în-

doială indisolubil legată de aceea de libertate. Atribuind libertății o semnificație pur subiectivă, idealismul a plasat discuția pe un plan metafizic și din punct de vedere sociologic inexact: omul este considerat responsabil pentru că ar fi liber prin natura sa, aceasta fiind considerată cauza primă, dacă nu a mișcărilor materiale prin care se concretizează acțiunile noastre, cel puțin a calității lor morale. Suportul responsabilității — conform acestui punct de vedere din care a înflorit doctrina liberului arbitru — ar aparține conștiinței în ceea ce are mai subiectiv, mai ireductibil individual, desprinsă cu totul de normele vieții sociale, independentă sau în totală contradicție cu aceasta.

Soluția justă a problemei responsabilității morale se află însă la antipodul concepției mai sus schițată — cu antecedente în raționalismul lui Leibniz și Spinoza. Valorile pe care se întemeiază conștiința morală a individului, reacțiunile acestuia, fiind de rațiune ca și de sentiment, nu pot fi înțelese în geneza și natura lor adevărată fără a ține seama de rolul primordial al factorului social. Noțiunea de responsabilitate morală nu e susceptibilă de o definiție adecvată în absența unei înțelegeri juste a raportului dintre necesitate și

numele unui ideal de progres social. „Motivul” social a fost în permanență prezent și activ, chiar din primii ani de existență ai revistei, în care accentul a fost pus pe opera de popularizare a științei. „Socialul — observa cu dreptate Al. Dima — începe a se impune de acum pe latura cea mai înaintată a lui, în opoziție cu junimismul, reluînd tradițiile revoluționare de la jumătatea veacului, sub impulsul unei noi clase în formație, a clasei muncitoare, care începe a se ridica și a ideologiei marxiste...” (Al. Dima — artic. „Social, național și universal în literatura română”, în volumul „Conceptul de literatură universală și comparată” — p. 190, Buc., 1967).

Preocuparea social-politică străbate și însușește întreaga campanie ideologică a revistei, revelînd discrepanțele unei societăți angajate pe făgașul dezvoltării moderne și o dată cu aceasta realitatea fundamentală a existenței unor clase sociale antagonice; ipso facto, a exploatații care urmează de aici. Pe această bază, denunțarea superficialității și pseudo-valorilor din cultura noastră, dar mai ales campania împotriva obscurantismului întreprins de credințele religioase, a fost pe primul plan al acestei acțiuni critice. Rădăcinile sociale și gno-seologice ale religiei au fost puse în adevă-

Casa din strada Sărărie (Iași) în care s-a tipărit revista „Contemporanul” (fotografie de epocă).

libertate. Mecanicismul, care sub denumirea de „fatalism” reprezintă trăsătura fundamentală a materialismului profesat de „Contemporanul”, suprimă propriu-zis libertatea pe care o confundă cu liberul arbitru, în profitul unei necesități concepute în spiritul fatalismului democritean. Soluție inacceptabilă din unghiul de vedere științific, dar în concepția reprezentanților acestei filozofii, doctrina „fatalismului” nu înlătură responsabilitatea faptelor morale, nici posibilitatea unor măsuri de reformă a vieții sociale. „Dacă se întîmplă ceva în lume și zicem că-i rău, asta nu înseamnă că ar fi putut să fie altfel, în împrejurările în care s-a întîmplat dar zicem că dacă se întîmpla altfel, mai bine ar fi fost. Dacă propunem ceva pentru viitor, nu se poate să nu propunem, este fatal, precum tot fatal este ca să avem sau nu soarta de a fi ascultați și de a face pe alții să meargă cu noi! Așa încît fatalismul, cum îl înțelegem noi, nu ne împiedică nici de a cerceta cele întîmplate, nici de a căuta lucruri mai bune pe viitor. Fatalismul nu este o cătușă pentru noi, căci nu este acel fatalism personal, acea credință că suntem în mina unei ființe care poate face orice din lume și din noi așa încît ar fi de prisos a se mai gîndi cineva la viitor...” (Gh. Nădejde — „Cîteva gînduri asupra faptelor omenești” — „Contemporanul”, an. III, nr. 5, p. 176).

Sintetizînd, vom schița în încheiere cîteva concluzii: filozofia cultivată în paginile „Contemporanului” nu a fost opera unor spirite contemplative, divertisment gratuit al unor metafizicieni dispuși să considere problemele existenței și mai ales ale existenței sociale, sub „specie aeternitatis”. Oricare i-au fost scaderile imputabile în cea mai mare parte nivelului de pregătire științifică și filozofică a autorilor ei, precum și în ciuda faptului de a fi încercat să se legitimizeze ca o „concepție metafizică”, nu i se poate contesta meritul de a fi reprezentat, cel puțin prin tendințe dacă nu prin realizarea literală, una din cele mai viguroase ofensive pe linia luptei dusă de forțele sociale progresiste din țara noastră împotriva idealismului și teologiei. Am putut descifra în cuprinsul tezelor susținute în revistă puternicul răsănit al progreselor științifice din acea vreme ca și al unor teorii și curente filozofice din țara noastră și de peste hotare. Dar alimentîndu-se din materialismul lui Conta, din pozitivismul lui Taine, din rezultatele naturalismului sau ale științei darwiniste etc., oricît de mare a fost amploarea acestor înrîuriri — de altfel greu de determinat în măsura lor reală — opera „Contemporanului” nu poate fi redusă la semnificația unui act de mimetism intelectual, de pură imitație și combinare eclectică a unui material provenit din surse eterogene. Dacă originalitatea aportului teoretic e totuși susceptibilă de discuții, valoarea contribuției filozofice a „Contemporanului” rezidă mai ales — după cum subliniam de la început — în forța inspirației critice, în caracterul ei protestatar și demistificator în

rata lor lumină, dintr-un unghi de vedere în care se anunță orientarea spre explicațiile științifice ale materialismului istoric. Reiese astfel, cu suficientă limpezime, funcția conservatoare, retrogradă a religiei, tendința de a escamota realitatea obiectivă prin însuși conținutul ei gno-seologic, particularitate utilizată din plin de către clasele exploatare pentru a oferi celor exploatați perspectiva consoatare a unui paradis cereșc. De unde, efortul bisericii din toate vremurile și a tuturor apărătorilor religiei, de a întări bazele ei gno-seologice — ceea ce de fapt înseamnă ignorarea legilor dialectice ale naturii și societății umane — luptînd împotriva științei și filozofiei materialiste.

Transformările care au avut loc în cea de a doua jumătate a secolului trecut în structura societății noastre, determinate de dezvoltarea proletariatului industrial, ca o consecință firească a expansiunii modului de producție capitalist și, în strînsă legătură cu aceasta, progresele spiritului laic, favorizat de dezvoltarea tuturor științelor, numai a științelor naturii, ci totodată și mai ales, a științei despre societate și om fundată pe principiile marxismului, toate acestea s-au răsfrînt pozitiv pe planul mișcării cultural-filozofice din România, dînd un impuls viguros luptei ideologice împotriva obscurantismului religios și a tuturor formelor idealismului pe care s-a sprijinit o mentalitate conservatoare, retrogradă. Campania filozofică din paginile „Contemporanului” constituie una dintre cele mai semnificative și impresionante mărturii ale aceluia moment atît de important în procesul dezvoltării moderne a țării noastre.

Toate acestea sînt fapte care ilustrează o anumită stare de spirit, manifestată printr-o creștere a criticii sociale, a tendinței materialiste în filozofie, ca și a realismului în literatură. De aceste lucruri trebuie să se țină seamă pentru a avea o perspectivă exactă în judecata noastră privind însemnătatea rolului jucat de revista „Contemporanul” în dezvoltarea cultural-ideologică a țării noastre în acea epocă. Iar în acest context general, revistei „Contemporanul” îi revine un merit de mare însemnătate privind fenomenul de pătrundere și răspîndire, pe numeroase căi, a ideilor marxiste în cultura noastră. Folosind calea traducerilor din scrierile clasice ale marxismului sau abordînd de pe pozițiile filozofiei marxiste probleme economice, filozofice sau literare, revista „Contemporanul”, alături de alte publicații socialiste ca „Revista socială”, „Critica socială” ș.a., a jucat un rol de prim ordin în propagarea noilor idei, în înfățișarea procesului de unificare a mișcării muncitorești din țara noastră cu socialismul științific, și o dată cu aceasta în promovarea unei orientări noi cu implicații revoluționare pe planul dezvoltării ideologice și culturale. Se poate vorbi în legătură cu acest moment de apariția unei noi și superioare perioade istorice, în care ideile marxiste, principiile de bază ale materialismului dialectic și istoric își largesc treptat sfera de aplicație critică și constructivă totodată, în toate problemele vieții noastre sociale și culturale.

BIOLOGIE ȘI CUNOAȘTERE

Lucrarea cunoscutului epistemolog elvețian, **Biologie și cunoaștere**, apărută recent în traducere românească la Editura Dacia din Cluj, este o sinteză a multor lucrări și fructuoaselor sale cercetări de o viață, constituind totodată o remarcabilă contribuție la elucidarea complexelor mecanisme ale cunoașterii umane.

Perspectiva biologică asupra cunoașterii ca specific uman nu i s-a impus reputatului savant ca urmare a pasiunilor sale preocupări de biologie, cum se poate crede și cum s-a spus uneori când i s-a reproșat unilateralitatea viziunii, deoarece atât cercetările sale în biologie, ca și cele întreprinse pe terenul psihologiei, logicii etc. au avut de la început ca țel ultim evidențierea resorturilor de profunzime ale actului cognitiv. Observația nu se pare esențială pentru înțelegerea aportului lui Piaget în abordarea acestei problematice de mare actualitate care este cunoașterea umană. Unul dintre cei mai buni cunoscători ai operei sale, **Morteza Nessesfat**, atrage atenția că „Piaget nu a întreprins lungă și captivă serie de cercetări în psihologie decât pentru a pregăti terenul propriu stilului unor probleme relativ la teoria cunoașterii”. (La *psychologie et l'epistemologie de Jean Piaget*, în *Bulletin de Psychologie, Paris, 1969—1970*, nr. 4—5). Afirmarea ne apare valabilă pentru toate cercetările sale dacă observăm că nu există scriere a sa în care să nu transpară, mai mult sau mai puțin direct, interesul pentru problemele cunoașterii.

De altă parte, este important să observăm că reproșul privind unilateralitatea concepției lui Piaget asupra cunoașterii umane trebuie făcut cu rezerve și pentru motivul că, cercetând corespondențele funcționale și izomorfismele structurale parțiale dintre funcțiile cognitive și cele organice, epistemologul elvețian nu se oprește doar la ansamblul de convergențe și paralelisme, ci evidențiază și numeroase deosebiri, insistând chiar asupra faptului că există funcții care sînt exclusiv ale cunoașterii.

Ideea centrală a acestui amplu eseu asupra relațiilor dintre reglările organice și procesele cognitive este ideea că formele de cunoaștere sînt organe diferențiate ale reglării schimburilor funcționale cu realitatea înconjurătoare. Orice cunoaștere, consideră Piaget, chiar și cea perceptivă, este legată de o acțiune; a cunoaște este un eveniment sau un obiect înseamnă a le asimila pe acestea la scheme de acțiune. Noțiunea de asimilare, cu înțelesul general de integrare în structuri preexistente, capătă astfel o deosebită însemnătate în această epistemologie. „A cunoaște, scrie Piaget, nu constă în a copia realul ci în a acționa asupra lui și în a-l transforma (în aparență sau în realitate) în așa mod încît să-l înțelegem în funcție de sistemele de transformare de care sînt legate aceste acțiuni”. (p. 12). Fizicianul, exemplifică autorul, nu descrie doar ci acționează asupra fenomenelor, făcîndu-le să varieze spre a le asimila unor cadre logico-matematice corespunzătoare fără de care nu poate fi sesizat și formulat nici un fapt fizic; matematicile rezidă, de asemenea, în o teorie asupra tuturor transformărilor posibile, iar logica, la rîndul ei, constă și ea într-un sistem de operații a căror sursă ultimă nu este decît acțiunea. Dar acțiunile nu se succed la întimplare, ci se repetă în mod asemănător la situații asemănătoare, încît a cunoaște un obiect înseamnă a-l încorpora unor scheme de acțiune care, firesc, comportă o organizare, și astfel, observă Piaget, sîntem deja în fața unor probleme de biologie. Derivînd unele din altele, schemele cognitive se originează, în cele din urmă, în coordonări organice, astfel că „cunoașterea este în mod necesar solidară cu ansamblul organizării vieții” (pag. 20).

O dată stabilită legătura organică dintre actul cognitiv și ansamblul organizării vii, autorul abordează natura organelor reglării organice, considerate ca proprietăți esențiale ale vieții. Ființa vie, se știe, nu posedă organe diferențiate pentru reglările interne, afară de sistemul nervos, instrumentul funcțiilor cognitive. Schimbările cu mediul, cealaltă componentă fundamentală a reglării organice, de asemenea nu beneficiază de alt organ specializat în reglări, afară de sistemul nervos, de această dată instrument de procurare a informațiilor asupra mediului exterior și sursă a transformărilor active care-l modifică pe acesta din urmă. Cu acest raționament Piaget parvine la ipoteza sa directoare care îl orientează în întreaga lucrare: procesele cognitive apar simultan ca rezultantă a autoreglării organice, căreia îi reflectă mecanismele esențiale, și ca organele cele mai diferențiate ale acestor rețeli în cadrul interacțiunilor cu exteriorul, în așa fel încît, o dată cu omul, ele ajung să se extindă pe toată lumea întregului univers.

Ipoteza astfel formulată prelujește autorului câteva observații în deplin acord cu concepția materialist-dialectică și în primul rînd se relevă că cunoștințele nu și au izvoarele în subiect nici în obiect ci în interacțiunile lor reciproce. Organismul nu suferă pasiv influențele mediului căci el este o formă superioară de organizare a materiei care manifestă o accentuată tendință de conservare a echilibrului său dinamic, organizare care presupune autoreglare. În această perspectivă funcțiile cognitive și apar epistemologului elvețian tocmai ca organe specializate ale autoreglării schimburilor cu mediul exterior.

Dacă schemele operatorii ale inteligenței derivă din schemele de acțiune, raționalează Piaget, rădăcinile gândirii nu pot fi găsite decît în acțiunile efective. Deși derivă direct din structurile organice și senzomotorioare, structurile cognitive — adaptative și asimilatoare și ele — devin mult mai complexe și mai stabile, deoarece, aplicîndu-se la distanțe spațio-temporale tot mai mari și dobîndind continuitate grație auxiliarelor semiotice, ajung să se exercite într-un mediu infinit mai vast și mai stabil. Dincolo însă de aceste deosebiri, se remarcă faptul că și la nivelul structurilor cognitive se regăsește cele mai însemnate funcții ale organismului: organizarea și reglarea, adaptarea și asimilarea, conservarea și anticiparea.

Teza continuității dintre organizarea vitală și cea cognitivă este slujită și de clasificarea operată de Piaget în sfera cunoașterii umane: cunoașterea procurată de către experiență, fizică, cunoașterea structurată prin programare ereditară, și în fine, cunoașterea logico-matematică. Aceste trei categorii de cunoașteri, pare a însoțea autorul, a rezultat din exercitarea unor categorii ce spuzăncare de funcții cognitive, structurile logico-matematice fiind nivelul superior al coordonărilor ce și au soriginea ultimă în funcționarea cea mai generală a organizării vii. Să reținem, în acest context, demonstrația riguroasă științifică pe care o face Piaget spre a susține în temeiul unui vast material psiho-genetic teza după care structurile logico-matematice nu sînt înnăscute ci se constituie treptat prin construcții progresive, diferențieri și integrări.

Un alt element care apropie gîndirea epistemologului genevez de concepția materialist-dialectică este considerarea cunoașterii ca nesfîrșit proces și nu ca fapt, ca atare, cum se întîmplă în epistemologiile de inspirație kantiană. Mai mult, Piaget atrage atenția că înțelegerea mecanismului cunoașterii nu este posibilă decît prin cercetarea tuturor sau a cît mai multor faze ale evoluției acestui proces în ordinea genetică.

Spiritul de rigoare științifică, exersat îndelung pe parcursul a citorva decenii de cercetări și verificări experimentale, se împletește fericit în acest eseu cu dis-omibilitatea pentru asociații de idei surprinzătoare și temerare ipoteze, fapt ce sporește interesul lectorului de specialitate pentru o lucrare care, deși absolutizează perspectiva biologică asupra cunoașterii umane, rămîne unul din importante puncte de referință ale epistemologiei contemporane.

D. N. ZAHARIA

În cei zece ani de apariție, „Contemporanul”, revistă politică, culturală, științifică și literară, editată de Cercul socialist din Iași a desfășurat o intensă activitate pentru răspîndirea în păturile societății românești a concepției materialiste cu privire la natura și societate, a contribuit la cunoașterea ideilor marxismului în România, iar după 1885 a devenit una din cele mai puternice tribune de propagare a socialismului științific.

Încă din primele sale numere, „Contemporanul” a acordat o atenție deosebită școlii în general sub toate aspectele: manuale, metode de predare, conferințe etc., în dorința ridicării nivelului cultural al maselor populare. În acest fel chiar de la început sînt puse în discuție o serie de lucrări și probleme de istorie. Într-un articol intitulat „Congresul studenților universitari”, „Contemporanul” arată că între lupta socială și patriotism există o puternică legătură. În timpul lui Ștefan cel Mare patriotismul maselor, care luptau să și apere independența țării, era strîns legat de ridicarea țărănilor împotriva relațiilor feudale. „Răzeșii și țărăni — se arată în articol — au refuzat de a mai merge contra turcilor pînă cînd nu li se va face dreptate”, pînă cînd pămînturile de care „boierii îi despuiaseră” nu li se vor înapoia. Tot cu această ocazie, referindu-se la revoluția lui Tudor Vladimirescu, autorul articolului — C. Mille — susținea că, pe lângă caracterul politic și național „revoluția lui Tudor este o revoluție economică. Nu pentru a înlocui pe grecul jăcaș prin românul jupitor s-au sculat pandurii și Oltenia întregă, nu pentru a schimba un rău prin altul; dar pentru a aduce o îmbunătățire vieții sale, pentru a scăpa de robia lui de veacuri s-a sculat poporul și a proclamat de Domn pe Tudor a lui, pe acel care li făgăduia înțelegerea tuturor samavolnicilor...”

Cuvinte elogioase găsește I. Nădejde cînd e vorba de lucrarea de licență a lui Al. I. Philippide „Încercări asupra stării sociale a poporului român în trecut”, reliefînd atenția acordată „actorilor publice în studiul proprietății” și meritul autorului în „dezgroparea istoriei noastre sociale”, ca și atunci cînd aduce în discuție primul volum din manualul de „Istorie universală” al lui A. D. Xenopol. Despre ultima lucrare, după ce afirmă că „...măcar ici colo se mai arată este o carte bună în literatura noastră școlară”, continuă demonstrînd că aceasta se datorește autorului care a ținut cont de adevărul istoric și cu multă îndrăzneală a dat la o parte miturile, fabulele, poveștile, tratînd istoria ca pe o adevărată știință.

O atenție deosebită arată revista cînd e vorba de originea românilor și dreptul lor asupra teritoriilor pe care locuiesc. În acest sens vorbește publicarea articolelor despre „Războaiele cu dacii”, ce aveau drept scop stîrnirea interesului din partea istoricilor români asupra acestei probleme. Un a-

Apariția la Iași a revistei „Contemporanul” a însemnat antrenarea pe tărîmul luptei ideologice a mișcării socialiste din România. O contribuție complexă în acest sens a avut-o familia Nădejde — Ioan, Gheorghe și Sofia — fără de care nu se poate vorbi despre începuturile socialismului românesc.

Ioan Nădejde a urmat cursurile liceului din Botoșani, fiind un elev eminent, iar în 1874 vine la Iași și este numit de către Titu Maiorescu, ministrul învățămîntului din acea vreme, profesor de limba franceză la gimnaziul Alexandru cel Bun. Din documentele aflate la Arhivele Statului din Iași reiese că în perioada 1874—1876 Ioan Nădejde este nevoit, în două ocazii, să absenteze de la cursurile școlare fiind chemat de interese familiale la Botoșani. De fiecare dată el este su-linit la catedră de către frațele său Gheorghe, care ieșise „primul la bacalauriat în știința trecută”, după cum se arată în cererea făcută de Ioan Nădejde, la 14 noiembrie 1875, către directorul gimnaziului. La începutul anului 1876, deci mai înainte de a fi numit, prin concurs, profesor de limba română la Liceul național din Iași, Ioan Nădejde se căsătorește cu Sofia Băncilă-Gheorghiu. Cîțiva ani mai tîrziu, în 1878, la Iași, erau strînsi mai mulți revoluționari printre ei numărîndu-se Eugen Lupu, Zamfir Arbore, dr. Russel, Theodor Speranță, Ilie Calciu, precum și Ioan, Gheorghe și Sofia Nădejde. Împreună ei vor scoate o publicație socialistă care, la scurt timp după apariție, va atrage atenția organelor de siguranță.

Anul 1881 aduce și primele măsuri represive ale autorităților împotriva socialistilor din

ISTORIA ÎN PAGINILE „CONTEMPORANULUI”

devărat curs de istorie poate fi numit ciclul de articole despre întemeierea principatelor Moldova și Țara Românească în care autorul lor, I. Nădejde, cel care se ocupa în mod deosebit de problemele de istorie, se vedește un intim cunoscător a celor mai importante surse documentare referitoare la această chestiune.

În anii 1885—1886 revista „Contem-

IOAN NĂDEJDE

poranul” publică tot mai mult din lucrările lui Marx și Engels. E deajuns să amintim traduceri făcute din „Salariu, preț, profit” de K. Marx și „Originea familiei, a proprietății private și a statului”, de Fr. Engels, ultima tradusă integral fapt ce are o puternică influență asupra colaboratorilor și a cititorilor revistei. Criticînd conferința lui Gh. Panu despre „Noua direcție a liberalismului”, I. Nădejde arată că „pricina de căpetenie a transformării formelor sociale este schimbarea modului de producție și a productivității muncii prin urmare”. Și pentru a ajunge la această concluzie e necesar, sublinia I. Nădejde, a cunoaște operele lui Marx și Engels.

De o primire deosebită se bucură în paginile revistei primele trei volume din cunoscuta sinteză a lui A. D. Xenopol „Istoria românilor” despre care I. Nădejde spunea: „...cît de mult merită să fie citită o lucrare istorică, atît de scricasă din toate punctele de vedere...”

„CONTEMPORANUL” — DOCUMENTAR

România. În ziua de 6 Martie, la Iași, în casa dr. Russel, din str. Ștefan cel Mare, trebuia să aibă loc sărbătorirea Comunei din Paris de către socialistii ieșeni. Manifestările de simpatie față de jertfa comunarilor parizieni n-au mai avut loc, deoarece, la casa unde aveau loc pregătirile pentru sărbătorire și-a făcut apariția prim-procurorul Iașului care, însoțit de reprezentanții organelor de represie, a arestat pe dr. Russel iar frații Ioan și Gheorghe Nădejde au fost trimiși în judecată. Procesul a avut loc, la 5 iunie 1881, în aula Universității din Iași, acuzații fiind învinuți de ateism și propagarea ideilor socialiste. În urma acestui proces Ioan Nădejde a fost destituit din funcția pe care o deținea la Liceul național din Iași, iar Gheorghe Nădejde suspendat fără limită din învățămînt. În urma procesului, Ioan Nădejde a declarat: „Noi sîntem convinși că am fost condamnați numai pentru că sîntem socialiști. Prin aplicarea sentințelor se începe persecuția în contra socialistilor români. Momentul e solemn, să ia sama acei care fac acest pas, pe urmă vor trebui să facă și alți pași. Lupta pe care am început-o nu se poate termina decît prin victorie. Datoria tuturor oamenilor de bine e de a studia chestiunea socială și de a lucra împreună cu acei care luptă pentru civilizație și moralitate, care au ca ideal o societate în care omul să nu mai fie rob de om”.

Presă din acea vreme a acordat o atenție deosebită procesului întentat fraților Nădejde. Ziarul „Timpul”, din 23 martie 1881, într-un articol, semnat după toate probabilitățile de Mihail Eminescu, scria: „Frații Nădejde, de exemplu, sînt amîndoi tineri cu știință de carte... cu merit, se poate adăoga că, în lipsă totală de mijloace, devreme ce sînt dintr-o familie foarte săracă, ci tot ce știu au învățat într-un oraș din țară, fără a face un pas în străinătate. Cu toate acestea, ci știu limbile clasice, mai multe limbi moderne, au înghițit cu ardore ceea ce le-a venit în mină din științele naturale”.

În strada Sărării din Iași, unde trăia familia Nădejde, a luat naștere sediul redacției revistei „Contemporanul”. „Cine a respirat cîteva minute aerul căsuței modeste din Sărării — scrie „Evenimentul literar” din 1893 — iese de acolo cu puterile încete, cu mai multă încredere în sine și în oameni, cu o speranță mai mare pentru viitor, cu o hotărîre de a lupta pentru aducerea unei lumi mai bune, mai drepte”.

După anul 1885, mai ales membrii mișcării socialiste ieșene se îndreaptă tot mai mult către marxism. În paginile „Contemporanului” sînt publicate lucrările lui Marx și Engels: „Originea familiei, a proprietății private și a statului”, în întregime, și fragmente din „Salariu, preț, profit”. Într-o scrisoare adresată lui Ioan Nădejde, și publicată în nr. 6 din 1888, al revistei „Contemporanul”, Fr. Engels spunea: **Dați-mi voie să vă mulțumesc**

Merită a fi remarcat faptul că aria preocupărilor istorice a colaboratorilor „Contemporanului” este extrem de întinsă, de la articole privind arheologia și primele începuturi ale civilizației umane, cum ar fi: „Mormîntul de la Conțești”, „Antichitățile de la Cucuteni”, „O inscripție românească în munții Apuseni ai Transilvaniei în veacul al șaselea?”, și pînă la evenimentele din zilele autorilor. Credincioși programului publicat în primul număr al revistei unde se arăta că: „Scopul nostru e a face cunoscut publicului român cum privește știința contemporană lumea”, redactorii revistei au pus la îndemîna cititorilor interesante materiale privind istoria universală. Articolele „Cei dintîi locuitori ai Europei”, „Schită despre omul preistoric”, „Civilizația egipto-feniciană în Grecia”, „Cercetările lui Schliemann la Troia și Micene”, însumau zeci de pagini și răspundeau unui justificat interes al publicului românesc dornic să cunoască modul de elucidare a unor importante probleme despre civilizația umană.

Periodicele editate de mișcarea socialistă în ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea au însemnat unul din principalele mijloace de pregătire ideologică a militanților de seamă din istoria mișcării muncitorești în România. C. Dobrogeanu-Gherea, colaborator al revistei „Contemporanul”, a fost nu numai un mare teoretician al socialismului ci și un participant de frunte la evenimentele importante în mișcarea muncitorească din România, exercitîndu-și acest rol cu multă competență.

„Contemporanul” a exercitat o puternică influență asupra muncitorimii socialiste și a intelectualilor cu idei progresiste. Ștefan Gheorghiu, unul din remarcabilii activiști ai mișcării muncitorești din România, vorbind despre publicațiile care au contribuit la formarea conștiinței sale socialiste afirmă: „Ziarele și revistele socialiste — „Drepturile omului”, „Muncitorul”, „Munca”, „Lumea nouă”, „Critica socială”, „Revista socială” și „Contemporanul” — au contribuit în bună parte ca eu să mă dezbrac de toate prejudecățile moștenite... și să devin a-dept convins al socialismului”.

Evocînd activitatea socialistilor români din veacul trecut, I. C. Frimu spunea, în mai 1915, cu ocazia sărbătorii a 60 de ani de la nașterea lui C. Dobrogeanu-Gherea: „În mișcarea veche a fost mult idealism și entuziasm. Intelectualii au pus o mare putere de muncă și jertfă... Mulțumită acestor oameni, socialismul a trăit”.

D. IVANESCU

pentru ostentala ce-ați avut pentru a face înțelese de cititorii români aceste scrieri. Pe lângă cîntea ce mi-ați făcut-o astfel, imi făcărați și îndatorirea de a mă ajuta să învăț oleacă limba română... din pricina traducerii dumitale pot zice acum că limba română nu mai este pentru mine o limbă cu desăvîrșire necunoscută”.

În paginile revistei „Contemporanul” s-a dus o adevărată luptă pentru răspîndirea concepției materialiste despre lume și societate iar publicația ieșeană s-a bucurat de-a lungul existenței sale, ca și după încetarea apariției ei, de o deosebită apreciere din partea spiritelor înaintate ale societății românești. Mihail Sadoveanu într-un articol intitulat „Revista Contemporanul”, evocînd mișcarea socialistă de la sfîrșitul secolului trecut, sublinia că „numeroși scriitori ai deceniului 1890—1900 au luat lumină de la acea mișcare generoasă”.

Prof. dr. N. Leon, în volumul său de „Amintiri” prezintă, în cuvinte alese, anii de tinerete cînd participa la întrunirile cercului socialist din jurul „Contemporanului”, iar vorbind despre revistă omul de știință ieșean o considera ca fiind „cea mai îndrăzneată și mai incisivă revistă care a fost vrodată în țară”.

Marele geolog și naturalist Emil Racoviță, savantul I. Cantacuzino, criticul G. Ibrăileanu, Ion Luca Caragiale, Alexandru Vlașu și multe altele nume prestigioase au avut totdeauna numai cuvînte de apreciere pentru revista socialistilor ieșeni.

I. DUMITRU

IMAGINI CEHOSLOVACE:

PRAGA, BRATISLAVA

BAC-ul mătăhălos ca o balenieră începe să coboare, să lase undeva departe albastrul de fontă de la 9.000 de metri. Vocea stewardesei, pușin afectată și metalizată în instalațiile radiofonice ale avionului pilotat de căpitanul Drăgan, a anunțat apropierea aterizării și călătorii au ieșit din somnolență, au devenit subit curioși, au început să devoreze, cu o pasiune la fel de intensă, indiferent de naționalitate, vîrstă, imaginile care galoapează în dreptul hublourilor. Sintem aproape de Praga. Sub noi prind să se distingă culori, pămîntul e tîrnat ca o haină ciudată. Praga e undeva, în capătul zării, se bănuiește doar după aerul cenușiu, care a luat forma unor nori neobișnuiți din pilitură de fier. Mișcarea de translație deasupra orașului de aur. De sus felurimea firmelor, turle gri ca niște țancuri ivite în galbenul solar al deșertului, acoperișuri corabie cu pinză, altele labărțate ca niște șle-puri pe Dunăre.

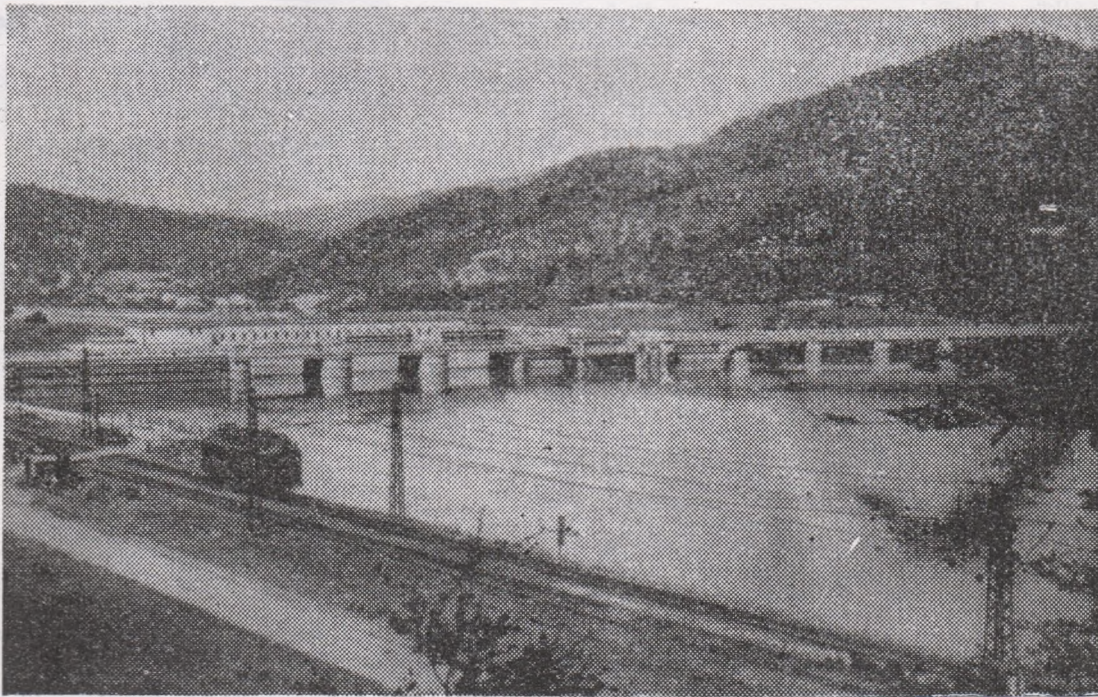
Ne mai rotim puțin și apoi simțim scrișnetul roților la întîlnirea cu pista, după care ne tirim în uruiul infernal al turboreactoarelor, care se descătușează de energile ce le-au tiranizat în înalțuri.

Sintem la Rujine, poarta aeriană a capitalei cehoslovace, clădire cu aspect exterior de hală industrială. În interior, lumină lăptoasă, venită din nichel și aluminiu. Decorațiuni moderne, motive ancestrale, stilizate pe hîrtie de calc, magazine paralelipede din sticlă translucidă, barul cu scaune rotative, și o senzație copleșitoare că te aflu într-un interior de dirijare a expedițiilor cosmice. În imensitatea aerogării, vocile care anunță sosiri și plecări, surprinzătoare prin sonoritățile catifelate iscate dintr-o limbă socotită aprioric necantabilă, vin parcă din înălțimile sfîrtecate de delni albi, albaștri, galbeni, roșii. Ne strecurăm printre zimbetele fetelor de la Rujine, exemplare reușite (păr de culoarea sălciiilor din care toamna a curs clorofila, corpuri albe de mestecăc, ochi de alabastru), care fac și din acest aeroport o expoziție permanentă de frumusețe feminină. Privirile ni se întorc magnetic spre BAC-ul nostru, care așteaptă să decoleze spre Amsterdam. Apoi nu-l mai vedem și sintem cutreierați, dintr-o dată, de nostalgia despărțirii de țară. După ce ieșim din aeroport descoperim cu o bucurie copilărească încă ceva de-al nostru, o Dacie-1300, vișinie, pe care șoferul de taxi o șterge cu o afețiune și mindrie paternă. Pînă la cursa de Bratislava avem cîteva ceasuri de hoinăreală prin Praga.

219, mașina care ne va duce de la Rujine în centrul orașului, se lasă puțin așteptată. Lingă indicatorul stației, călătorii se rînduiesc docil, ca în fața unui magazin Cei din alte părți, necunoscînd obiceiurile pămîntului, au, cum e și firesc, momente de nedumerire. În autobuz altele. Urcarea e prin faț. Aceasta deoarece șoferul este și taxator. E de fapt un fel de a spune.

Chiar lingă mecanisme de conducere se află o cutie care execută această operație, o cutie nu prea pîntecoasă care înghite coroane cu o rivnă fabuloasă. Ne îndreptăm spre oraș, lăsîndu-i în stație pe cei de la capătul rîndului, care continuă să aștepte cu acea răbdare ivită dintr-un cult al ordinei.

Încă de la distanță, gîndind fantomatic, (șoferii au voluptatea vitezei), pe șuvițele de asfalt care se întîlnesc și se despart ca într-un joc absurd de copii, cuprîndem în pocalul privirii, într-un plan general ambianța naturală, uriașul alambic în care de secole se află orașul. Senzația de imensă cupolă o ai îndată, poate e numai a- numitor zile de primăvară, pentru că jur împrejur, la zenit, pe coline, aerul o pulbere de siliciu, ia forma unor pereți minerali,

pe care se sprijină pelicula de cristal de Boemia a cerului. În acest spațiu e Praga, orașul tivit cu păduri de braud, horit pe coline ba blînde, ba sîrîmîțate în stîncării de zahăr. În mijloc ca un lăcer de magneziu Vltava, cu albie scobită larg, cu alură de arteră fluvială, cu numeroase poduri îmbrășișînd apa fosforescentă în miez de primăvară, poduri ca niște acolade uriașe de culoarea tutunului.

Clădirile noi, de la marginea orașului, sînt tencuite în tonalități sobre. Noile volumetrii, aceleași ca și la noi, au sulețe, dar le lipsește exuberanța cromatică. Dominant este griul și roșul oxidat, așezate în striațiuni, încît ai impresia unor secțiuni în tulpini de arbori. E o pregătire pentru intrarea în orașul vechi, pe străzile cu clădiri cenușii, roșu-minium, galbene, culori îmbătrînite de secole. Toate aceste cu-

lori au intrat în reacție de-a lungul timpului cu fumul, cu apa, căpătînd o patină unică. În zilele cînd nu e scare, clădirile accentuează prin tonalitățile lor sărăcia lumini. Atunci cînd soarele se lichează peste oraș, ca în zilele de primăvară, în care ne aflăm acolo, lumina curge în zidurile patinate, are loc un tainic proces de fotosinteză, roșul minium, galbenul, cenușii, și chiar negrul antracit, prind să ardă cu intensitate și Praga devine dintr-o dată orașul de aur.

În asemenea zile, lumina aceasta o compoziție moleculară unică, se întîlnește cu miresmele de liliac și cîis, de cîreș și măr, pentru că orașul arid în zona lui centrală, are drept corolă grădini, livezi, parcuri, pilcuri de pădure.

IL-18, avionul companiei cehoslovace, începe să coboare. Sub elicele celor patru motoare, care par în soare niște imense roți de tocilă învîrtindu-se buimăce, descoperim Bratislava, orașul cu 320.000 de locuitori, al treilea ca mărime după Praga, și Brno. Capitala Slovaciei își apare de sus,

Lecturii superficiale de dimineață ti urmează una scrupuloasă acasă, după-amiază. Din această pasiune tipică pentru omul modern s-a ivit acel original club al presci, din orașul vechi, de lingă turnul galben de pulbere. E unul din lucrurile care m-au impresionat cel mai mult la Bratislava. Rătăceam prin orașul vechi, și cînd să trec Mihalska Brana (Poarta Mihăileană) am zărit jos, cam la 10 metri, o grădină, o grădină între ghizduri de piatră, un fel de stranie fîntînă. Bătrîni cu mustăți stufoase, ca în timpul imperiului, puștani cu obraz curat de porțelan, fete cu mini, bărbați de vîrstă mijlocie, stăteau pe scaune de plastic și citeau ca la o procesiune de demult, ziare, reviste, unele mai noi, altele mai vechi. Peste oamenii aceia, peste statuile meteorit, ori luminări de faianță, care decorau locul, cădelnița miroaznă dulce de liliac, liliac care inveiea perețele de piatră. Am stat acolo aproape un ceas, dar prezența și curiozitatea mea pușin insolentă, nu a tulburat cu nimic acest ceremonial modern, repetat în fiecare zi frumoașă în miezul Bratislavei medievale.

Dimineață cu ceasuri lungi pe care le umplu cu o vizită la Hradul din Bratislava, la Muzeul etnografic, unde am mereu senzația că sint undeva acasă. Aceasta pentru că descopăr în obiectele de cultură populară slovacă așezate în sălile curite alb, simplu, fărînește și ceva de-al nostru, din spiritualitatea satelor noastre de la munte. Casele sint altele, siluete de cetate, dar lăzile de zestre, de exemplu, sint aproape la fel, parcă niște coșuri mari de căruță, ori niște evanghelii cu ferecături. Culorile încondeiate pe lemnul pergamentos sint ceva mai exaltate, cu deschidere spre roșu. În alte săli, fluieri și buciume din scoarță de mestecăc, baltage, vase decorate migălos și rafinat, costume brodate în roșu și negru.

Apoi din nou pe străzile Bratislavei, prin lumina păstoasă a dimineții, foșnînd peste case și grădini. Pe marile bulevarde ale capitalei slovace se încrustează alături de clădirile în stil baroc și gotic elementele noii arhitecturi. Volumele sint cele cunoscute, paralelipede de cele mai felurite dimensiuni. Se construiește ca în toate țările socialiste, mult și repede. Scheletul clădirilor e metalic, structurat parcă în zeci și zeci de casete de plumb, care sint apoi umplute cu cărămizi printr-o operație specifică tipografică. Folosirea metalului, în special în decorațiunile exterioare, acelu metal cu luciri de platină, imprimă o tonalitate accentuat modernă. Marel magazin „Prior” din centrul Bratislavei este o asemenea clădire avînd mai degrabă aerul unei hale dintr-o uzină constructoare de avioane. Este unul din cele mai mari și mai elegante magazine a Cehoslovaciei, un veritabil bazar prin multitudinea produselor, dar cu o activitate desfășurată cu precizie electronică. Magazinul „Prior” este una din realizările de prestigiu ale constructorilor din Bratislava. Performanțele de genul acesteia se succed cu o regularitate de metronom. În momentul de față, constructorii din capitala Slovaciei socialiste sint angajați într-o operă de o mare dificultate și importanță. Este vorba de noul pod peste Dunăre care va spori prin îndrăzneala arcuirii de metal frumusețea acestui segment al bătrînului fluviu.

GRIGORE ILISEI

comentariu

CAFEAUA

De curînd, din Londra, o telegramă de presă anunța țările membre ale Consiliului Internațional al Cafelei că au căzut de acord asupra unei propuneri de compromis prezentată Comitetului executiv al acestei organizații asupra reglementării cantităților de cafea ce vor fi exportate pe piața mondială în următoarele 12 luni. Cantitatea prevăzută pentru export atinge cel mai redus nivel de la semnarea acordului internațional al cafelei, în anul 1962. Acordul la care s-a ajuns, subliniază agenția United Press International, afectează în mod vital veniturile provenite din comerțul exterior al țărilor exportatoare de cafea din America Latină, Africa și Asia.

De fapt în privința cafelei, istoria economică a fost întotdeauna pasionantă. În 1644, cînd se zice că a gustat prima ceașcă fierbîntă de licoare brună, Ludovic al XIV-lea a dat pe ea un „ludovic” de aur. Pe atunci, era ceea ce se numește, de către experții economiști, „piața producătorilor”. Aceștia fixau prețul, avînd grijă să speculeze cît mai aspru pe niște consumatori naivi și bogați, care plăteau din snobism.

Decenii de-a rîndul a dăinuit superioritatea comercială a producătorilor. Sfirșitul l-a făcut, însă, perseverențului cavalier De Clieux, care, cu prețul cîtorva zile de sete, a răsturnat un mare raport de forțe. Piața mondială a cafelei a devenit „piața consumatorilor”. Aceasta influențează prețurile, conform unor capricii greu de înțeles și de prevăzut cu tot aportul informaticii moderne. Asistăm totuși la un anumit fenomen, într-un fel cu totul derutant, și anume: consumul mondial de cafea are oscilații, uneori dramatice, care trec neobservate de capricioșii cafegii, dar cu repercusiuni dramatice în țările producătoare.

Ce face Organizația Internațională a Cafelei (O.C.I.) pentru a combate aceste „stări de criză”? Recentul episod al războiului cafelei dintre S.U.A. ca țară consumatoare (aici se bea jumătate din numărul ceștilor de cafea consumate și în noaptea pe planetă) și Brazilia ca țară producătoare, reflectă imposibilitatea Organizației Internaționale a Cafelei de a apăra interesele țărilor care produc boabele de cafea.

Dar despre ce este vorba. Cu cîtva timp în urmă, președintele Nixon anunța cu satisfacție Congresul într-un mesaj special, că s-a ajuns la un acord cu Brazilia în ce privește comerțul cu cafea instantanee. Revista latino-americană „Vision” (subvenționată de fapt de S.U.A.) recunoaște însă că, pentru a deține victoria, monopolurile nord-americane au pus la bătaie metode nu tocmai elegante. Dar pentru a face pilula mai puțin amară, revista pretindea că Brazilia nu ar avea prea mult de suferit de pe urma tranzacției încheiate și în care a fost, de fapt, învinsă... Faptele nu confirmă cîtuși

de puțin acest comentariu liniștitor. Acordul americano-brazilian este, în practică, o concesie pe care monopolurile au impus-o cercurilor de afaceri braziliene.

Care este însă istoricul acestui „conflict”? În ultimii ani, Brazilia a reușit să și dezvolte unele ramuri ale economiei sale; cafeaua, articol tradițional de export, a rămas totuși sectorul principal al economiei, furnizînd mai mult de jumătate din veniturile sale în devize. Era deci natural ca vînzarea recoltei de cafea să-i fi preocupat întotdeauna pe brazilieni. Piața internă este însă limitată, iar exportul este stîngherit de cotele severe impuse de Organizația Internațională a Cafelei. Milioane de saci de cafea rămîneau deci în antrepozite ani la rînd și sfîrșeau prin a se degrada. Pentru a remedia această situație, economiștii brazilieni au propus, pe la mijlocul deceniului trecut, organizarea în țara lor a producției de cafea instantanee („nescafé”), a cărei vînzare nu este limitată de nici o cotă, de nici un acord internațional. Autorii proiectului își exprimau, la vremea respectivă, certitudinea că vor putea exporta în Statele Unite noul produs, datorită creșterii, pe piața americană, a cererii de cafea instantanee.

Într-adevăr, la început, cel puțin, Statele Unite păreau să accepte inițiativa braziliană. Agenția americană pentru dezvoltarea internațională a ajutat Brazilia să construiască mai multe uzine pentru fabricarea cafelei instantanee. Noul produs brazilian a reușit cu rapiditate să se impună pe piața nord-americană; curînd s-a ajuns să se vîndă aci cafea instantanee în valoare de 23 milioane dolari. Conjunctura favorabilă a fost însă de scurtă durată. Fabricanții nord-americani de „nescafé” și-au văzut interesele lor amenințate de o neașteptată concurență; societățile nord-americane (care obțin propriul lor produs pornind de la materii prime achiziționate din Brazilia la un preț minim) au asediat Congresul pentru a reclama „protecția împotriva rapacității brazilienilor”.

Și firmele americane au trecut de la vorbă la faptă. Președintele lor a făcut să scadă importurile de nescafé brazilian (de exemplu, de la 611.500 saci, în 1969, la numai 448.500, în 1970). În cele din urmă, „lobby-ul” fabricanților nord-americani a triumfat în Congres, drept care „conflictul” a căpătăt o nouă turnură. Wilbur Mills, președintele Comisiei bugetare a Camerei Reprezentanților a adresat Casei Albe un veritabil ultimatum prin care se cerea rapida rezolvare a afacerii în favoarea fabricanților din S.U.A. El amînăta că, în caz de refuz, Congresul nu va mai sprijini acordul de participare a Statelor Unite în Organizația Internațională a Cafelei, care expira la 30 iunie trecut. Casa Albă — care dispunea de puterea necesară prelungirii termenului de scadență a acordului — nu a făcut nimic în acest sens; în Brazilia a fost înțeleasă gravitatea situației și în cele din urmă a fost acceptate condițiile impuse de monopolurile nord-americane. „Acordul” este însă categoric dezavantajos pentru brazilieni. În termenii acestuia, Brazilia se angajează să furnizeze Statelor Unite un supliment de 560.000 saci de cafea boabe în condițiile dictate de Washington. Specialiștii au calculat că aceasta va permite „compensarea” deplină a „pagubelor” cauzate de importurile de nescafé fabricanților americani care vor ține piept victorioși concurenței braziliene. Pe scurt, eforturile

întreprinse de Brazilia pentru a pune la punct fabricarea de cafea instantanee au fost zădărnice.

După cum subliniază ziarul nord-american „New York Times”, începînd din 1965, „relațiile oficiale dintre Washington și Brazilia s-au rîcit în mod considerabil”, chiar dacă „pentru un observator ocazional această răcire poate trece neobservată”. Presa mondială semnalează că în cel mai mare stat al Americii Latine, care se întinde pe aproape jumătate din suprafața continentului și numără mai mult de 95 milioane de locuitori, sentimentele anti-yankee se accentuează neîncetat: ele concentrează grupări tot mai largi, inclusiv unele cercuri de afaceri și chiar în armată; un sondaj neoficial, realizat în 1969, arăta că 80 la sută dintre ofițeri, și mai ales cei tineri, sprijină un program economico-social de tipul celui realizat în Peru.

Este sigur că victoria Statelor Unite în „conflictul cafelei” va accentua acest proces în sinul societății braziliene. Căci a devenit tot mai evident faptul că relațiile „amicale” pe care partenerul nordic le întreține cu statele de la sud de Rio Grande se soldează întotdeauna cu lovirea intereselor vitale ale acestor state.

RADU SIMIONESCU

